

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת תולדות

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים ה"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת / ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה [שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע], ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת תולדות

כפל הלשון: 'אברהם הוליד את יצחק' \ נסים גלויים \ 'על נסיך ונפלאותיך שבכל עת...' \ מעשה אלישע הנביא עם הנערים המנוערים \ המקום משפיע על אנשיו \ 'נס' בדרך הטבע \ מזדוע הקב"ה עשה נס גדול כל כך שאברהם אבינו ע"ה הוליד את יצחק בהיותו בן מאה שנה?! \ אברהם הוליד את יצחק - אין ייאוש כלל \ ציווי אברהם אבינו ע"ה לאליעזר שלא לקחת אשה לבנו ליצחק מבנות כנען - מזדוע? \ בית אברהם אבינו ע"ה - 'בית חסד', מידות טובות \ לא לשים את הדגש על ה'ייחוס' \ 'אברהם הוליד את יצחק' - השייכות רק ליצחק \ 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא - ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו' \ מזדוע היה צריך יצחק לעמוד ולהתפלל דוקא 'לנוכח אשתו?!' \ מעשה אליהו ובן הצרפית \ מעשה אלישע ובן השונמית \ אלישע ובני הנביאים \ השתטחות על קברי הצדיקים \ 'מקלו של רבי מאיר...' \ על ידי הצדיק מגיע השפע לכל העולם \ 'לנוכח אשתו' - סמוך אליה \ אליהו ואלישע - סמוך בדוקא \ טעם שהולכים להשתטח על קברות הצדיקים

בעזרת ה' יתברך, פרשת השבוע פרשת תולדות: 'ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. ויהי יצחק בן ארבעים שנה, בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם, אחות לכן הארמי לו לאשה. ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו' (בראשית כה, יט-כא)^א. וצריכים אנו להתבונן במה

א. המשך הפרשה ידוע, ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרוש את ה'. ויאמר ה' לה, שני גויים בבטן ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולאום מלאום יאמץ, ורב יעבוד צעיר' (בראשית כה כא-כב). היא הולכת לדרוש לשאול לחקור, לא הלכה לעשות 'אולטרה סאונד'.. הולכת לשאול, לדרוש, את ה'.

שהתורה מאריכה מאד, בשביל מה מזכירים את ה'ייחוס' שלהם, 'בת בתואל הארמי', 'לבן הארמי', הרי זה לא זכות גדולה.. (בלשון המעטה..).

כפל הלשון: 'אברהם הוליד את יצחק'

וצריך להתבונן בתחילת הפרשה, 'אלה תולדות יצחק בן אברהם - אברהם הוליד את יצחק', הלשון כפול, הרי אם 'יצחק בן אברהם', הרי כלול בזה 'אברהם הוליד את יצחק'. מדוע חוזרת התורה הקדושה וכופלת דבריה פעמיים?! ויש בזה שני הסברים, ושניהם אמת. הכפילות באה ללמד אותנו לימוד מוסר השכל, להתבונן להבין ולהשכיל.

נסים גלויים

יש לנו כלל גדול בתורה, לא עבד קוב"ה ניסא למיגנא (וזהו הקדוש פרשת מקץ דף רא ע"ב), פירושו: אין הקב"ה עושה נסים לחינם. נסים לא עושים בחינם. וכאשר מדברים על 'נס', צריכים תחילה להבין מה זה 'נס'? מה ההגדרה של 'נס'? הרמב"ן ע"ה בביאורו לתורה לימדנו: שבמערכת של נסים יש שני מהלכים, שני אופנים, יש 'נס גלוי', ויש 'נס נסתר' (ע' רמב"ן בראשית יא כח, לד יג, מו טו, ויקרא כו יא, ועוד). פירושם של דברים: 'נס גלוי', זה הפקעה של מערכת הטבע. שידוד מערכת הטבע. כהגדרתו של הרמב"ן ע"ה (פר' לך לך יז, א). פירושם של דברים: כאשר הקב"ה ית"ש ברא את העולם, חקק וקבע חוקים בבריאה, איך יתנהגו, שהשמש תזרח במזרח ותשקע במערב וכו'. אבל ברצונו - הוא יכול לשנות את כל המהלכים הללו. 'אין מי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל כי הכל מעשה ידי'. החוקים הללו הם ניתנים לשינוי, לעשות כרצונו ית"ש. וכאשר יש שינוי בכל המערכת הזאת, שנקבעה בבריאה, זה נקרא 'נס גלוי'.

'שמש בגבעון דום'

ב.

דוגמא לדבר, מה שהיה אצל יהושע, 'שמש בגבעון דום' (יהושע י ב), מה היה? במדרש אמרו חז"ל שהם היו בשעת מלחמה, וראה שעוד מעט עומדת

לשקוע חמה, והגויים 'גברו וינצחו, הוא צעק לשמש: 'עבדא בישא', - (פירוש: עבד רע, אתה עבד שלנו) - 'עמוד!'. והשמש עמדה. 'שמש בגבעון דום'. כמה זמן עמדה השמש? נחלקו בזה רבותינו במסכת עבודה זרה (כה), יש אומרים 24 שעות, יש אומרים 36 שעות, ויש אומרים 48 שעות (וע' במדרש פרקי דרבי אליעזר פרק נב). כל כך הרבה זמן עמדה חמה ברקיע. לא שקעה.

והמהר"ל (גבורות ה' הקדמה שניה) מוסיף ומבאר, (להבין היטב גודל הנס), 'שמש בגבעון דום', אותה השמש שעמדה בגבעון - אותה שמש עצמה המשיכה להסתובב בכל העולם כולו. לא שה'שמש' עומדת באותו מקום, בגבעון, ובכל העולם אין 'שמש' כלל. אלא היא ממשיכה לשמש את כל המהלכים שהיא צריכה לשמש בשאר כל הבריאה כולה. זה 'שמש בגבעון דום'. זה 'נס גלוי'. אדם לא יכול להבין את הדברים האלה: אותה 'שמש' אחת עומדת בגבעון, ובכל זאת אותה 'שמש' אחת מסתובבת וממשיכה לזרוח ולשקוע להאיר ולחמם וכו' בשאר מקומות בעולם! אנחנו מבינים רק דבר שאפשר להסביר אותו, דבר שהוא תחת 'מין' או תחת 'מקום'. דבר שאפשר למדוד אותו, אפשר לראות 'אורך' 'רוחב' 'עובי' וכו'. אבל בדברים שלמעלה מהדברים האלה, השכל לא יכול לעכל. זה עומד בסתירה למציאות שהוא רגיל אליה. [א"ה: ראה עוד מה שהרחיב בזה רבינו של"ט"א בקונטרס "מגיד דבריו ליעקב" ח"ב (פר' חיי שרה עמוד כח בהערה) ע"ש].

'מקום ארון אינו מן המדה'

אותו דבר - 'נס גלוי' - היה גם ב'בית המקדש'. 'מקום ארון אינו מן המדה' (יזמא כא סע"א ב"ב צט. ועוד). וזה היה פלא עצום. פלא שאדם לא יכול להבין את זה. לא יכול לתפוס את זה. בית קודשי הקודשים היה 20 אמה (בערך 10 'מטר'), ונכנס בתוכו ארון של אמתיים וחצי אורך ואמה וחצי רוחב (שמות כה, יז), ואף על פי כן הגמרא אומרת שיש לו ריווח של 10 אמות לכל רוח. כאילו לא הכניסו כלום! אדם לא יכול להבין כזה דבר: לוקח 'מטר', מודד, נניח 10 מטר רוחב, מכניס ארון של 2 מטר בערך, מכניס, ונשאר מצדי הארון רווח של 10 מטר לכל צד. אדם יכול להבין דבר כזה? (אם תביא בעל מקצוע שימדוד, ויכניס, יאמר לך: 'אני צריך אשפוז כנראה, אני לא רואה טוב'...). מקום ארון אינו מן המדה. נגד הטבע. כך הקב"ה רוצה.

ויש גם 'נסים נסתרים'. כך הרמב"ן ע"ה מאריך בזה בכמה מקומות. והוא מוסיף בזה דברים נוראים, דברים נמרצים, מבהיל למי שיתבונן בזה (בסוף פרשת בא): 'שאיין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון'. כל מעשינו, הכל הוא 'נסים נסתרים'. 'נס נסתר' הוא מה שנקרא בלשונו 'טבע'. וזה מה שאומר הרמב"ן ע"ה, כל מעשינו, כל דיבורינו, מה שאדם 'מדבר', מה שאדם 'הולך', מה שאדם 'נושם', 'מתעטש', הכל זה בגדר 'נס נסתר'. זה רצונו של הקב"ה שכך יהיה. לא שזה 'מקרה' או 'טבע', 'כך טבע האדם', (אם הוא 'מתקרר' או הוא 'מתעטש'). זה טעות. כל מעשינו ודיבורינו ומקרינו הכל 'נסים נסתרים'. זה מלובש ונראה במערכת ה'טבע'. אבל לפניו יתברך שמו, זה גם כן 'נס', כמו שהיה את 'קריעת ים סוף', וזה היה 'נס גלוי', אותו דבר יש 'נס נסתר'. ומי שלא מאמין בזה, הוא 'מחוץ למחנה'. אין לו חלק בתורת ישראל.

קריעת ים סוף

קריעת ים סוף, היה נס גלוי, כל העולם רואה דבר כזה, זה מפורסם, הקב"ה ברא את ה'ים' כדי שהמים יהיו בתוכו, שלא יהיה בו יבשה, ה'גלים' זורמים בו וכו'. ובקריעת ים סוף (וזה מפורסם לעיני כל העולם כולו), פתאום נקרע הים ל-12 קרעים. נחלק ל-12 חלקים. ויותר מזה: רבינו בחיי (שמות יד כב ועוד) מוסיף, שהנס של 'קריעת ים סוף' היה בכל רגע ורגע, מתגבר יותר ויותר. כל 'צעד', כל 'פסיעה', שישראל נכנסו לקראת המים - זה נקרע יותר. זה לא היה כמו שאדם מתאר לעצמו קריעה מצד לצד, משפת הים לשפת הים השניה. אלא מתהלך ונבקע. כך היה. נס גלוי. [א"ה: ראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס "תפארת חיים" (עמוד נ ועמוד נא) בהתבוננות על נס קריעת ים סוף. ע"ש].

ג. המילה 'טבע' אינה קיימת בלשון הקודש

צריך להדגיש: שהמילה 'טבע' היא איננה בלשון הקודש. אין בלשון הקודש

על ניסך ונפלאותיך שבכל עת..'

וכבר הזכרנו כמה פעמים, אדם מתפלל ואומר את זה כל יום שלש פעמים, ב'תפילת העמידה', ב'הודאה', ב'מודים'. מי שיתבונן קצת וי'שמע' מה שהוא אומר באותו זמן, (לא יהיה עסוק רק ב'כריעה והשתחויה'..): 'לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך, על חיינו המסורים בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל ניסך שבכל יום ויום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים', הרי שיש לנו 'נסים' בכל יום ויום, בכל עת, כך אנחנו אומרים שלש פעמים בכל יום.

שקיבלנו מסיני אין את המילה 'טבע'. לא תמצאו את זה לא ב'חומש' ולא ב'נביאים' ולא ב'כתובים' ולא בלשון ה'משנה' ולא בלשון ה'תלמוד' ולא בלשון ה'מדרשים'. המילה 'טבע' היא מילה 'ערבית', שנכנסה, 'פלשה', ללשון שלנו. ללמדך שאצל כלל ישראל, אין את המושג 'טבע'. מה שהיום יש שאומרים 'זה הטבע', הוא טעות, אין דבר כזה 'טבע', זה לא נגזר מלשון הקודש, זה נכנס מ'בחוץ'. [ועיין הגהות הגאון יעב"ץ ז"ל גדה (כ' ב') וצ"ע, ואכמ"ל].

השמחה שזכינו להיות יהודים

ד.

מתפלל: 'מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלהינו', זה הברכה הגדולה ביותר שאדם יכול להודות עליה, שיש לו חלק ונחלה עם השי"ת. וברוך ה' שהוא זכה ונולד 'יהודי', ויש לו קשר חיבור וזיקה לבורא יתברך. 'מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד, צורנו צור חיינו', על זה עצם ההודאה.

לדאבוננו הרב, אדם לא זוכר את שעת הברית שעשו לו, (היה 'תינוק בעריסה'..), הוא לא זוכר את מטבע הברכה שאמרו 'אל חי חלקנו', מי שיתבונן בדברים היטב: 'אל חי חלקנו, צורנו צוה להציל ידידות זרע קודש שארינו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרינו, יש לנו חלק ונחלה עם השי"ת. אדם צריך להיות שמח ומאושר שהוא 'יהודי' - בכל מצב שיהיה - יש לי קשר עם השי"ת. [השי"ת 'רחמן מלא רחמים'. טעמו וראו כי טוב ה' (תהלים לד ט). כל כולו מלא רק 'טוב'. כמה אדם צריך להיות שמח ולהודות על הדבר הזה].

אם תבוא ותשאל, תחקור, אחרי התפלה את אותו אחד שהתפלל: 'איזה נסים היה לך היום?', 'יאמר לך: 'נסים?! לא יודע, לא זוכר, אם הייתי זוכה ב'פס' אולי היה לי 'נס'.. אבל היום, לא ראיתי נס!'. הוא לא מבין מה שהוא מתפלל. מה שאדם יכול 'ללכת' וכו', לתפקד כבן אדם נורמאלי, הכל זה 'נסים נסתרים' שהקב"ה עושה איתך חסד ונפלאות וטובות. 'בכל עת: ערב ובוקר וצהריים'.

מעשה אלישע עם הנערים המנוערים

על כל פנים, כלל בדינו: לא עבד קוב"ה ניסא למיגנא, 'נסים' הקב"ה לא עושה לחינם. כמה שאפשר שהכל יהיה משובש ונראה בעינינו כמערכת רגילה, כטבעו של עולם, הקב"ה מתנהג כך. בספר מלכים (ב', פרק ב) מסופר, כאשר אלישע הנביא היה ביריחו, באו ביקשו ממנו שיתפלל על העיר יריחו, - שהיא נמצאת במקום 'חס' ביותר, מקום 'לוהט' - אבל מים לא היה שם, יש שם 'מעיינות' אבל המים לא היו ראויים לשתייה, והמים היו הורגים את האנשים (שם פסוק יט). כל המים היו מגיעים ממקום אחר, וכך היה להם מים לשתות. ביקשו מאלישע: 'אדונינו, נביאנו, תעזור, תתפלל, שהמים האלה יהיו ראויים לשתיה!'. אי אפשר לשבת ביריחו, עיר עם 'חום' גדול, חום 'לוהט', 'חום המדבר', וצריכים תמיד 'מים', וכל פעם הנערים מביאים את המים ממקום אחר, זה קשה, רוצים לחיות חיים רגילים, תתפלל על המעיינות האלה שיהיה מים נקיים, שיוכלו לשתות אותם. וכך היה. והנביא מתאר את כל הנס שהיה שם, לקח צלוחית של מים עם מלח, וזרק למעיינות והמים חזרו להיות מתוקים. (נס בתוך נס). מכל מקום תפלתו של אלישע עשתה פעולה לטובה, וכבר המים לא היו מלוחים ודלוחים, היו ראויים לשתיה. וכמו שהגמרא (מגילה כז.) אומרת על מה שאלישע החיה את

בן השונמית: אלישע דעבד - ברחמי הוא דעבד. כל מה שאלישע פעל, היה על ידי כח התפלה. אבל מי יצא מקופח? אותם נערים מנוערים מתורה ומצוות (סוטה מו:), אותם ריקנים שראו שעכשיו הפסידו את הפרנסה שלהם. תחילה הם היו מביאים דליי מים ממקומות אחרים (כנראה מקומות הסמוכים), היה להם 'פרנסה'. אבל עכשיו שיש מים ביריחו, כבר לא צריכים אותם. ראו אותו, את אלישע, כשהוא הולך, יצא מהעיר. התחילו לצחוק וללגלג עליו. 'עלה קרח עלה קרח' (מלכים ב, ב כג). רצו לבזות את אלישע הנביא. (במקום שיגידו 'תודה', עיר ואם בישראל בלי מים, והנה הבאנו מים, תשמחו על זה. אבל הם הפסידו את הכסף שלהם, וזה דוחה את הכל. זה דוחה את כל הצער של אנשי העיר. 'אדם קרוב אצל עצמו').

המקום משפיע על אנשיו

מאיזה עיר הם באו? מ'בית אל'. כך כתוב בתנ"ך (מלכים ב, ב כג). והגאון מלבי"ם (שם), אומר כאן דבר נפלא מאד (כמו תמיד), מדוע הכתוב מדגיש מאיזה מקום באו? מה איכפת לי אם באו מ'בית אל' או מ'חברון'?! והוא אומר: תתבונן, מי הוא זה ואיזה הוא שהוא מושחת ויכול לקלל נביא, ויכול לבזות נביא, לבזות חכם בישראל - מאיפה הם באו? הם באו מ'בית אל'. מה היה ב'בית אל'? ב'בית אל' היו העגלים של 'ירבעם בן נבט'. הוא העמיד את העגלים שלו ב'בית אל' וב'דן'. העיר

כח התפלה

ה.

לראות מה זה כח של תפלה. כל אחד מאיתנו הקב"ה נתן לו את הכח הזה להתפלל ולבקש. לדעת: "התפלה מטה עוז ביד האדם", כלשון החזו"א (קובץ איגרות ח"א סי' ב). אדם יש לו את האפשרות הזאת לעמוד ולשמוח תפלה לפני הבורא: 'רחום וחנון עוזר לי!'. כמה שיבקש ויפציר - יקבל. זה דברים פשוטים. כל המרבה בתפלה הרי זה נענה. כך לשון הירושלמי (תענית פ"ד ה"א). [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בספר יחי יוסף (סי' ו). ע"ש].

הייתה לקויה. ולכן רק ממקום כזה יכולים לצאת כאלה פושעים שיכולים לפגוע בנביא שעושה טובה גדולה לעיר ואם בישראל. במקום להודות לו, מלגלים עליו ומבזים אותו בשביל טובתם הפרטית שהפסידו.

נ'ס' בדרך הטבע

והקב"ה מוחה על כבודו של אלישע'. וכמו שנאמר בפסוק בספר מלכים (שם), שיצאו דובים מדיער, וטרפו את הילדים האלה, 42 נערים. והגמרא במסכת סוטה (מו סע"ב מז רע"א) אומרת (לדעה אחת): לא דובים ולא יער היה שם. אלא מה? תחילה היה 'נ'ס' ראשון, שנעשה יער באותו מקום, (שמעולם לא היה יער), ונס שני שמהיער הזה יצאו דובים. לא 'צנחו' סתם ב'מצנח' וטרפו אותם. החיד"א ז"ל בספרו דברים אחדים (דרוש י לשבת הגדול) מבאר מה הסיבה, מה הטעם, שנעשה ה'נ'ס' בצורה כזו, שמערכת הנס כך הייתה: בתחילה היה 'יער', ואחר כך היו 'דובים'. הרי את ה'יער' אנחנו לא צריכים. צריכים רק את ה'דובים'. מספיק שיבואו 'דובים' לבד ויהרגו אותם. אלא ללמד אותנו, כאשר הקב"ה עושה 'נ'ס', הוא עושה את ה'נ'ס' בצורה שנראית (מה שנקרא בלשוננו) כ'טבע'. בהתחלה 'יער', ומה'יער' יוצאים 'דובים'. לא פתאום יצוצו דובים ויהרגו. זה פלא שאין כדוגמתו. אלא תחילה יש 'יער',

1. תמיד, אם אתה רואה אחד שיוצא מקולקל, תתהה ותחקור על ה'שורשים' שלו, מאיפה הוא בא? איזה חברים היו לו? היכן התחנך?! וזה כלל גדול בתורה. צריך לבדוק מאיזה 'קרקע' הוא 'ניזון', מאיזה 'קרקע' הוא 'צמח' (ע' סוכה נו:). [א"ה, וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס "מגיד דבריו ליעקב" גליון א' פרשת וירא תשע"ט (עמוד כב והלאה)].

2. דיברנו כבר (הרבה פעמים) שעל כבוד חכמים הקב"ה לא מוחל. 'שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה' (ברכות יט.). כשיש בזיון של ת"ח - הקב"ה 'נכנס לתמונה'. הוא תובע את כבודו של החכם. הוא תובע את כבודו של הנביא. ואמרו (שבת קיט:) המבזה תלמידי חכמים אין רפואה למכתו רח"ל.

ומהלך טבעי שבי'ער' יש 'דובים'. כך מערכת הנס כמה שאפשר שיהיה יותר מלובש בטבע עדיף טפי.

מדוע הקב"ה עשה נס גדול כל כך שאברהם אבינו ע"ה הוליד את יצחק בהיותו בן מאה שנה?!

והנה בפרשה שלנו, 'אברהם הוליד את יצחק', אברהם אבינו ע"ה היה בן 99 כאשר הקב"ה הודיעו שיזכה לבן (בראשית יז, א. יז, טז). בגיל 100 אברהם הוליד את יצחק. וזה פלא גדול, הרי כלל בדינו: לא עבד קוב"ה ניסא למיגנא, הקב"ה לא עושה נסים לחינם. מה היה חסר אם אברהם אבינו ע"ה היה מוליד את יצחק כ'טבע' שבעולם, אדם נושא אשה, ואחרי כמה שנים יש לו ילדים. מדוע היה צריך להמתין עד גיל 99, ושרה זקנה מופלגת כל כך, מאי כולי האי? מדוע הקב"ה חיכה עד שכולם כבר אמרו שאין מה לעשות. שמעתם מימכם אדם בין 100 שנה, וזקנה בת 90 שנה, תלד? הרי לא נשמע כדבר הזה! בשביל מה הקב"ה עשה את הנס הזה?!

אברהם הוליד את יצחק - אין ייאוש כלל

אומר הגאון שר התורה רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו דברי סופרים (אות טז): כאן נתחדשה הלכה, כאן נתחדש חידוש גדול,

---

ה. שר התורה הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל

הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, היה בדורו 'מלאך ה' צבאות', נפטר סך הכל לפני 85 שנה [משנת תשמ"ה, שנת תשע"ט: 119 שנה], ט' אלול שנת תר"ס, היה 'שר התורה', גאון עצום, חיבר עשרות חיבורים נפלאים. היה מופלג בדורו. גאון אדיר. אין לתאר ואין לשער גדולתו בתורה. (יש עליו הרבה סיפורים). בתשובות 'שואל ומשיב' כותב עליו שבחים עצומים.

צדקותו וקדושתו

הואיל ובא צדיק זה לדינו נדבר ונספר עליו קצת, (באמת כ'טיפה מן הים'), בהקדמות המעתיק לספרו מלאכי השרת הוא כותב: "בן גיסו (של רבי צדוק הכהן ז"ל) סיפר שזכה לשמוע ביחידות מרבינו צדוק ז"ל, שכאשר היה בן שנה היה יכול לדבר, ומאז בירך תמיד 'שהכל נהיה בדברו' על יניקתו, וכשנגמל ונעשה בן שנתיים התפלל כל התפלה ב'סידור' קודם אכילתו, וכשנעשה בן שלוש שנים וחצי כבר למד גמרא ותוספות, וכשנעשה בן שבע שנים עשה מפני איזו סיבה השבעת חלום וכילו לו מן השמים (ראה שם הפרטים), ובהיותו בן שמונה שנים סיים פעם ראשונה כל הש"ס כולו", (ועיין שם עוד). ובספרו משיב צדק (עמוד כט) נדפסה דרשה מופלאה שלו, ורבי צדוק ז"ל כותב בתחילתה: "דרשה זו דרשתי ליום ה'בר מצוה' שלי", והמעייין בדרשה זו יראה פלאות, בעומק, ובהיקף, ולא יאומן שילד 'בר מצוה' יעשה כן. (עיין שם ותווכח). כך זה היה פעם. בדורות שלפנינו. כולם כבר היו ילדים כבר היו יודעים את כל התורה כולה. [ראיתי ל'חפץ חיים' ע"ה באחד המקומות, כותב סיפור על העיר 'וילנא' (בדורו או בדור שלפניו), שאחד הגבירים שם לקח לביתו חתן בן תורה. ואחרי איזה זמן, הוא ביטל את השידוך. 'אני מתחרט, מבטל את כל העסק'. שאלו אותו למה הוא ביטל את השידוך? אמר להם: 'אמרו לי שהוא בן 13, ויודע ש"ס, אמרתי: זה 'מציאה', זה 'כלי יקר', אדם בגיל 13 יודע כל התלמוד כולו, ישב ולמד את כל התלמוד, ואפשר לבחון אותו. בזמן שאדם משחק ב'גולות' או רודף אחרי הפרפרים, הוא כבר יודע את כל התלמוד.. זה כבר מציאה.. אבל התחרטתי, כי נודע לי שהוא לא בגיל 13, אלא הוא בן 15, ובחור בן 15 לדעת ש"ס זה לא 'גדולה', זה לא 'חידוש', כולם צריכים לדעת את זה, זה לא חידוש'. כך הוא אמר. כך זה היה לפני 2-3 דורות. כך היו נראים אנשים. אדם יבין לאיזה דיוטא הגענו, לאיזה שפל הגענו בדור הזה].

ה'לילה' של ר' צדוק..

סיפר לי יהודי ששמע מרבו, שכאשר היה ילד, (אותו רב), הוא נסע פעם ל'לובלין', אל רבי צדוק זצ"ל. והוא ישב אצלו שבועיים ימים ב'ספריה' שלו. לר' צדוק הייתה 'ספריה' ענקית, היה לו אלפי ספרים, וידע את כולם 'מכריכה למכריכה',

אין דבר אחד שנעלם ממנו, (ממש כך), הספרים שלו יעידו. ואותו אחד מעיד (לא סתם 'סיפורים', כך הוא 'מעיד'): במשך שבועיים ימים, לילה לילה, הייתי רואה אותו - את רבי צדוק - שהוא בא בחצי הלילה, מניח רגל אחת על ה'כסא', ורגל אחת היה מניח על הקרקע (נראה בכדי שלא יירדם), וכך חוזר על הרמב"ם בעל פה עד הבוקר. זה היה הלילה' שלו.. שבועיים ימים ישנתי ב'ספריה' שלו וכך ראיתי, כך הוא מעיד.

נאה דורש נאה מקיים.

הוא כותב באחד הספרים (ע' פרי צדיק פר' וילך אות ג) שיש לו פליאה, בפסוק בספר יהושע (א ח): 'והגית בו יומם ולילה'. והוא שואל: זה לא ייתכן כדבר הזה, יהיה מי שיהיה, אפילו דוד המלך ע"ה, שהיה ישן כשינת הסוס (סוכה כ: וע"ע ברכות ג:), שינה 'כל דהוא', נניח דקה חצי דקה [צ"ל: שינה מועטת] (ע' ביאור הלכה סי' ד סט"ז), היה מונמנם 'משהו' (וע"ע ברכות ג:). ואם כן מה הפסוק אומר 'והגית בו יומם ולילה?!', וכי יש תביעה שאדם יהיה הוגה בתורה יומם ולילה? איך אפשר כדבר הזה, הרי מוכרח לישון ולו לכמה רגעים? והביאור בזה - אומר רבי צדוק - 'והגית בו יומם', אתה חייב ב'יום' כל כך להגות בתורה, וכל כך 'לעסוק' בתורה, וכל כך דעתך על התורה - עד שבשעה שאתה ישן, ב'לילה', אתה ממשיך 'לחלום' על זה. זה 'והגית בו יומם' - ולילה'.

הבחינה של האדם - החלום

באמת זה כך: אין מראים לו לאדם - (בחלום הלילה) - אלא מהרהורי לבו (ברכות נה סע"ב). אם אדם היה באמת דבוק בתורה באמיתות, כל היום כולו. בלילה שהיה ישן - היה ממשיך לחלום על תורה. ונאה דורש נאה מקיים', זה התקיים אצלו. הוא כותב בתחילת ספרו צדקת הצדיק (אות ג, וע"ע פרי צדיק שם), שזה 'בחינה' לאדם. יש הרבה בני אדם שהם מסתכלים על עצמם, ואומרים: 'ברוך ה', אמנם אני לא זכיתי להיות מל"ו צדיקים, אבל ודאי אני מל"ו..', כך ההרגשה שלו. כך הוא מתייחס לעצמו שהוא 'מאה אחוז' בסדר. אין לו בזה כל ספק.. אומר לו ר' צדוק: בא אלמד אותך, בא נראה באמת מה אתה ומי אתה, שלא תטעה, שלא תחלה, בחולי ה'דמיונות' שאין לך חולי גרוע ממנו (מי שנחלה

בחולי הזה של ה'דמיונות', כמעט שאנושה מכתו, וכמעט שנבצר ממנו רפואה). אומר ר' צדוק, אני אאלף אותך בינה, בא תשמע בא תלמד: מה ה'בחינה' לאדם באמת מה 'מדרגתו', איפה הוא נמצא? - תסתכל על ה'חלום' שלך. תתבונן על ה'חלומות' שלך. (כל אחד חולם). תראה - על מה אתה חולם? אם באמת אתה חולם על 'תורה' ועל 'יראה' ועל 'אהבת השי"ת', באמת אתה חשוב. אבל אם אתה חולם על 'הבל הבלים מעשה תעתועים' (על פי ירמיהו י טו), הרי זה עדות נאמנה: שם אתה נמצא. אבל בשעה שאתה 'ער', אתה 'מדמיין', אתה מטעה את עצמך, נדמה לך שהכל בסדר. אדם יכול לדמיין לעצמו הרבה דמיונות בשעה שהוא 'ער' - אבל בשעה שהוא 'ישן' וההכרה שלו אינה עובדת, רק 'תת ההכרה' שלו עובדת: הוא לא יכול להטעות את עצמו. שם מתגלית האמת לאמיתותה. שם הוא רואה מה הוא חולם בדיוק. אם הוא חולם על 'פיתת פלאפל' או שהוא חולם על 'משנה למלך'.. [א"ה: ראה עוד בהרחבה בדברי רבינו שליט"א בקובץ זכרון לבעל כף החיים זצ"ל "תפארת חיים" (עמוד מב והלאה). עש"ב. וע"ע בקונטרס "נר חיים" (מהדורת תשע"ח, עמוד כב). ע"ש].

חידוש תורה שנגלה לו בחלום

יש לו קונטרס 'דברי חלומות' בסוף ספר 'רסיסי לילה' שלו - (ואני מאחל לעצמי שתאת החידושי תורה שלו, שהוא 'חלם', בחלום הלילה, אני מאחל לנו לחדש 'בהק"י'. לא ב'חלום'..) - ואני אומר לכם ביאור אחד מדבריו (אמרנו את זה בזמנו, ומצוה לחזור על זה), וזה אמת לאמיתותה מה שהוא זכה לחדש בלילה. בפרשת בראשית, אחרי אותו חטא של 'עץ הדעת', שהיו בו שלשה שותפים, ה'נחש', אדם הראשון, וחווה, וכל אחד קיבל 'שכרו בצידו', כל אחד קיבל את העונש שלו, והקללה של הנחש אומר הפסוק (ג, טו): 'ואיבה אשית בינך ובין האשה, ובין זרעך ובין זרעה'. ור' צדוק (דברי חלומות אות א) כותב: חלמתי שיש לעורר כאן שאלה, לכאורה לשון הפסוק אינו מדויק, הרי מי היה 'בר פלוגתא' של ה'נחש'? מי עמד כנגד ה'נחש'? אדם הראשון, לא חווה אשתו. אם כן היה צריך להיות כתוב: 'ואיבה אשית בינך ובין האדם, ובין זרעך ובין זרעה'. בין זרעו של האדם, לבין הנחש. מדוע כתוב 'בין זרעה' כאילו שהאשה היא כנגדו? כך הוא שואל. ואומר ר' צדוק, התירוצ הוא כזה, הרי הגמרא (נדה לא). אומרת: שלשה שותפים יש באדם, הקב"ה אביו ואמו, מזרע האב

- נברא העצמות של התינוק (והגידים והציפורניים ומוח בראשו ולבן שבעין), ומזרע האשה נברא הבשר (והעור והשערות והשחור שבעין). והקב"ה בורא את הנשמה (רוח ונשמה וקלסתר פנים, וראיית העין, ושמיעת האוזן, ודבור פה, והילוך רגלים, ובינה והשכל). אומר ר' צדוק: בא תחשוב, כאשר הנחש נושך את האדם, מה הוא נושך 'בשר' - או 'עצמות?' - ודאי בשר. עצמות הוא לא נושך. אם כן זה זרעה של האשה דייקא. ממה שנוצר מזרעה. הבשר נוצר מזרע של האשה. לכן כתוב: 'ואיבה אשית בינך ובין האשה, ובין זרעך ובין זרעה'. זה מה שהוא חלם בלילה. אני מאחל לעצמינו שוב שנוכח לחדש בהקצין כאלה דברים.. דברים אמתיים לאמיתתה של תורה.

כל שבת היה מסיים מסכתות שבת ועירובין

כל 'שבת' היה גומר מסכת 'שבת' ומסכת 'עירובין'. מסכת שבת זה 157 דף. ומסכת עירובין 110 דף. וכל זה היה מסיים כל שבת! אילו אנחנו נשב ורק 'נגרוס' את מסכת שבת ומסכת עירובין, בגירסא בעלמא, כמו תיקוני זוהר (כמו 'אידרא רבה' שקוראים ב'שבועות') - אדם לא יספיק לגמור. וכאן יושב יהודי, מיד שבת בשבתו, ומסיים את כל מסכתות שבת ועירובין, ולא רק בגירסא בעלמא.. וכל זה מלבד שהוא היה 'אדמו"ר' מפורסם, ויש לו הרבה עניינים 'על הראש' בלי מספר. כך זה היה. אצלינו זה לא ניתן לעיכול הדברים הללו. ויש עוד הרבה עובדות על גדלותו וצדקותו. ובכלל, בכל יום ויום היה מסיים מסכת ועושה סעודת סיום, ולא אכל עד שלא סיים את המסכת.

'וי אבדה נפש'

ראיתי עדות של תלמיד נאמן, הוא מעיד, כל 'מוצאי שבת' אחרי הבדלה היה נופל מעולף. היו יודעים: מיד במוצאי שבת אחרי ה'הבדלה' - צריך לשפוך עליו מי בושם.. צריכים לעורר אותו. ממש כמו שהגמרא (ביצה טז.) תענית כז: אומרת: 'שבת וינפש' (שמות לא יז), כיון ששבת וי אבדה נפש. נסתלקה נשמה יתירה. מיד היה נופל מעולף.

פלפול שלם..

בבחרותו, עודו נער ממש, שלחו 'שדכן' פיקח, כדי לקחת אותו ל'חתן'. השדכן היה 'עם הארץ', לא ידע מימינו ומשמאלו כלום בתורה, אבל אמר

הקב"ה בא ללמד אותנו, התורה הקדושה באה להעיר עיניים, ולומר: דע, אתה 'יהודי', ולא שייך יאוש! זה מה שהתורה רצתה ללמד אותנו. מי היה מעלה על הדעת שזקן בן 100 וזקנה בת 90 תוליד? יאמרו לך: אין מה לעשות... אבדו כל הסיכויים. המצב אבוד. ייאוש מוחלט. באה התורה ואומרת: דע לך - אין ייאוש! גם אם יהיה בין 100 שנה, והאשה תהיה בת 90 שנה, יכולים לזכות פרי בטן. ללמדך שיהודי מופקע מייאוש. (באיזה מצב שיהיה, בדיוטא התחתונה ביותר, אבל 'אל חי חלקנו' צורנו. כל אחד יש לו חלק עם ה' יתברך. ויכול ב'שניה' אחת להתהפך כל המצב - מן הקצה אל הקצה השני. בעיני ראיתי דברים כאלה, שהמצב היה לכאורה 'בכי רע', מכל פינה וזווית: 'חושך ואפילה', ואף על פי כן צצה וזרחה הישועה, מהמקום שאדם לא ציפה)^ט. זה מה שכתוב בפרשה: 'אברהם הוליד את יצחק', התורה

להם: 'אל תדאגו, אני כבר אדע לתהות על קנקנו, אני מספיק פיקח לראות אם הוא חכם אם לא...'. בא אצלו - אצל רבי צדוק זצ"ל - התחיל לדבר איתו, שאל אותו: 'איזה מסכת אתה לומד?', אמר לו ר' צדוק: 'מסכת בבא קמא'. אמר לו: 'תגיד איזה חידוש במסכת בבא קמא'. ר' צדוק התחיל לדבר בדברי תורה, איזה סוגיא, איזה פלפול. והשדכן לא מבין בין ימינו לשמאלו. אחרי שרבי צדוק סיים לומר את כל הפלפול שלו, אמר לו: 'מה אתה אומר על חידוש זה?', ואותו שדכן 'עם הארץ', הראה תנועה של ביטול, המהם בצורה של חוסר שביעות רצון. ר' צדוק הבין שיש לו חוסר שביעות רצון, שהחידוש שלו לא מצא חן בעיניו, אמר לו: 'מסתמא כבודו לא נחא ליה בדבריי, כי יש על זה קושיא מהירושלמי במקום פלוני, אבל באמת זה לא קושיא', והתחיל להרצות בפניו את התירוץ שלו. ואותו 'שדכן' שוב פעם חזר והראה לו חוסר שביעות רצון. ראה כך ר' צדוק, אמר לו: 'אם התירוץ הזה לא טוב לך, אני יאמר לך תירוץ בדרך אחרת', ושוב חזר ואמר לו פלפול שלם ליישב את הקושיא. כל זה רק על ידי זה שהראה לו חוסר שביעות רצון.. אפילו שהיה 'עם הארץ' מופלג.. (גם זה 'פקחות'...).

ט. הזכרתי פעם מה שדרשו על הפסוק: 'עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע' (ירמיהו ל ז). פירוש הדברים: 'עת צרה היא ליעקב', רואים שזה צרה ברורה,

חוזרת וכופלת, אחרי שאמרה 'יצחק בן אברהם', תדע לך: 'אברהם הוליד את יצחק'. לא סתם התורה כופלת. אין דבר כזה. אלא בא התורה להודיעך 'אברהם הוליד את יצחק', כדי שתמיד תזכור, תתבונן, מאיפה באת? מאברהם אבינו ע"ה, ואברהם בן מאה שנה היה, במצב שהוא

עת צרה, כל הזמן רק 'צרות', לא רואים מהיכן תבוא הישועה, צרה על גבי צרה, מצב 'אנוש', ואף על פי כן 'ממנה ייושע', ישועה ממני יוצאת? 'ממנה', מהצרה עצמה. הצרה עצמה מולידה את הישועה. 'ממנה יוושע'. [א"ה, כן כתב מרן החיד"א זצ"ל בס' חומת אנך (ירמיהו שם), וכ"ה במצודות דוד ומלבי"ם שם. וכ"ה בס' חומת אנך פר' תולדות (אות יג), ובספרו יוסף תהלות (מזמור ס פסוק יג). ע"ש].

י. אבותינו אברהם יצחק ויעקב ע"ה

תמיד צריך האדם להתבונן: 'מהיכן באת? מי היה הסבא שלך?!'. סבא שלך אברהם אבינו ע"ה. הסבתא שלך שרה אמנו ע"ה. אדם לא מרגיש שאברהם אבינו ע"ה זה 'אבא' שלו, זה 'סבא' שלו. חושב: 'אברהם אבינו ע"ה היה זקן, צדיק יסוד עולם', וזהו זה. הוא לא מרגיש שהוא ה'אבא' שלו. כל ה'תפלה' פותחת עם אברהם יצחק ויעקב. אבותינו. (וכבר דיברנו על זה כמה פעמים).

בכיה על פטירת אבותינו ע"ה

קראנו שבוע שעבר (פרשת חיי שרה, כה ח) על פטירתו של אברהם אבינו ע"ה. מיישהו מאיתנו בכה? הוריד קצת 'דמעות' על פטירתו של אברהם אבינו ע"ה? הכרתי אחד שעל כל דבר כזה היה בוכה. כשהיה קורא על פטירתו של אברהם אבינו ע"ה היה בוכה. כשהיה מגיע לפטירתו של משה רבינו ע"ה היה בוכה. ראיתי בעיני איך היה בוכה. היה מצטער. זה מעיד על 'קשר', על 'שייכות'. (לא מספיק לו שידליק נר לכבודו של משה רבינו ע"ה... וגם את זה לא עושים...). מרגישים שאנחנו מיוצאי חלציהם, בניהם שלהם.

הרי אם אדם שאביו נפטר, כאשר היה נזכר בשערת פטירתו, היה בודאי מרגיש 'צביטה' ב'לב', היה מרגיש ב'צער', היה 'בוכה'. למה? כי זה אבא שלו. אותו דבר בדיוק על אבותינו: אברהם יצחק ויעקב. מי שלא מרגיש קשר עם אברהם

לכאורה 'אבוד', ואף על פי כן 'הוליד את יצחק'. ללמד אותנו שאין יאוש^א. הקב"ה 'רב להושיע'. אין ייאוש בתורה. יהיה איזה מצב שיהיה. בכל מצב. ב'מדרגה האחרונה', אף על פי כן, 'אל תדאג!'. 'אתה באת מ'משפחה' שהמילה יאוש לא שייכת אצלם!'. זה ביאור אחד (שאמר אותו שר התורה הגאון רבי צדוק זצ"ל).

ציורי אברהם אבינו ע"ה לאליעזר שלא לקחת אשה לבנו ליצחק מבנות כנען - מדוע?

אבל יש בזה עוד ביאור, עוד מהלך עוד עניין, וצריכים להתבונן היטב, כיון שיש בזה נפקא מינה גדולה גם בזמנינו. והוא במה שפתחנו, מה שהתחלנו, שהתורה מאריכה בכל ה'יחוס' של רבקה אמנו ע"ה, שהוא דבר תמוה, שהרי ה'יחוס' לא היה כל כך טוב בלשון המעטה.. ויותר מזה: בפרשה שעברה (פרשת חיי שרה), אברהם אבינו ע"ה משיב את אליעזר זקן ביתו: 'לא תיקח אשה לבני מבנות הכנעני!' 'כי אם אל ארצי ומולדתי תלך' (בראשית כד, ב-ד). רק מה'משפחה' שלי, דוקא משם

יצחק ויעקב - זה לא טוב. הוא צריך לחזק את הקשר, ומהר. הוא צריך 'לנקות', 'לצחצח' את ה'ראש' שלו, שיידע: יש קשר בינך לבין אברהם אבינו ע"ה.

י. ניתנה לרופאים רשות לרפאות - לא לייאש

הרי אם היו הולכים לשאול את ה'רופאים', מה היו אומרים? 'המצב אבוד, אין מה לעשות!'. אבל לנו יש כלל גדול בתורה, 'ורפא ירפא' (שמות כא יט) - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות (ב"ק פה. ועוד). וכבר אמר גדול אחד ע"ה: 'לרפאות' יש 'היתר' שירפאו, אבל 'לייאש', אין להם רשות. דרכם לייאש. ('אדם זה אין לו סיכוי..', ועל השני: 'כבר היה צריך למות, פלא שעדיין לא מת..'). הקב"ה ית"ש הוא בעל החיים והוא קוצב ונותן חיים לכל אחד ואחד מאיתנו. והוא קוצב ונותן לכל אחד פרי בטן.

תביא כלה לבני, ליצחק. ובאמת, מה רע בבנות כנען שלא ייקח מהם? שהיו עובדות עבודה זרה, הרי גם 'לבן' היה עובד עבודה זרה². והתורה בפרשה שלנו מאריכה על ה'ייחוס' של רבקה.. וכי זה ייחוס טוב? רבקה אחות 'לבן הארמי', גם 'בתואל' אותו דבר, (אמנם קשה לדבר עליהם, סוף סוף 'משפחה' שלנו.. 'לבן' הוא גם 'סבא' שלנו..), זה לא ייחוס הכי 'מעולה'.. מה יקרה אם ייקח מבנות כנען? מה כל כך אברהם אבינו ע"ה מקפיד על זה, משביע אותו, לא מסתפק בדיבור של אליעזר, אלא משביעו, עד כדי כך. הרי אליעזר הוא שמש נאמן שלך, דולה ומשקה מתורתך (יומא כח:), אתה לא מכיר אותו יום אחד, כל הזמן הוא נמצא איתך

יב. 'בוא ברוך ה'.. פניתי הבית'

וכמו שרש"י מביא בפרשה שעברה (כד לא), כשהוא ראה את אחותו רבקה באה מהמעייין, ראה אצלה צמיד, נוס, מיד כשהוא ראה - הוא קיבל 'זרם'.. מאיפה זה ה'צמידים' 'עגילים' ה'נוזמים', התחיל מיד ב'חקירות'. אמרה לו: יש ליד הבאר יהודי אחד, שבא ונתן לי את זה, והוא עם עשרה גמלים טעונים.. רק שמע את זה 'וירץ לבן'. הרוח אחזו. התחיל לרוץ מהר. אמר לו: 'בוא ברוך ה', למה תעמוד בחוץ, ואנכי פניתי הבית', ממה 'פניתי הבית?' אומר רש"י: מעבודה זרה.

זרק את אלהיו בשביל 'כסף'..

והנוברדוקע'ר אמר מוסר גדול: תראו איזה 'לבן', ברגע שראה שיכול להרוויח 'כסף', זרק את ה'אלילים' שלו מהבית.. 'פניתי הבית'. אין אלהים זר, אין עבודה זרה.

'בוא' - מלא..

וכבר אמרנו (כמה פעמים) 'בוא' ברוך ה', למה תעמוד בחוץ וכו', כתוב ב' ו' א', מלא (לא כתוב 'בא' חסר וא"ו). אמר לו 'לבן': בוא - מלא, תבוא אליי כשאתה מלא ברכושך, לא חסר ח"ו..

שנים על גבי שנים, אדם נאמן, ועם כל זה לא מסתפק אברהם אבינו ע"ה במה שאומר לו, אלא משביע אותו. מאי כולי האי?

בית אברהם אבינו ע"ה - 'בית חסד', מידות טובות

והביאור בזה, (כך כתוב בדרשות הר"ן (דרוש ה) ובכלי יקר בראשית (כד ג), וכמדומני אומרים אותו גם בשם הגאון 'אבני נזר' ע"ה), שנתחדשה כאן בתורה הלכה, חידוש גדול, אפילו ששניהם עובדי עבודה זרה, אבל חילוק רב יש בין בנות 'כנען' לבני ה'משפחה' של אברהם אבינו ע"ה. מה החילוק, מה ההבדל? **מידות. מידות טובות.** ביתו של אברהם אבינו ע"ה, בית רבקה, זה היה 'בית חסד'. בית של חסד. כמו שיראה כל מי שהתבונן קצת בפרשה שעברה (פרשת חיי שרה) כל החסד הגדול שעשתה רבקה עם אליעזר עבד אברהם, חסד גדול שאין כדוגמתו".

יג. קצת התבוננות במעשה החסד של רבקה עם אליעזר

הסבא מקעלם ע"ה, (תלמידו של ר' ישראל סאלנט ע"ה), ישב פעם באחד השיעורים שלו בישיבה, ולימד את הפרשה הזאת של רבקה ואליעזר, 6 שעות רצופות! (כך הביא בספר המאורות הגדולים עמוד פט). הפרשה הזאת שמלמדת אותנו מה זה 'חסד'. 'ישב והסביר פסוק פסוק. לא לחינם התורה כופלת את זה פעמיים, אריכות דברים לאין שיעור, ללמד אותנו כמה חסד יש כאן. מי שמתבונן בזה, זה דבר מפליא. רק שאדם יבין מה שהולך כאן, אז אנחנו נגיד ברגע אחד (לא שש שעות), אליעזר בא והוא עומד, 'הנה אנכי ניצב על עין המים' (בראשית כד יג), הוא בא לשם ועומד על המעיין, מתפלל לקב"ה: 'ריבונו של עולם, אני עושה 'סימן' אם תבוא איזה 'נערה' ואני אבקש ממנה, 'הטי נא כדך ואשתה' (שם יד), והיא, לא רק שהיא תיתן לי לשתות, אלא גם את הגמלים היא תשקה, 'אותך הוכחת לעבדך ליצחק, ובא אדע כי עשיתי חסד עם אדוני' (שם), כך הוא מתפלל, כך הוא מתחנן לבורא יתברך. עוד הוא מדבר, 'טרם כילה לדבר, והנה רבקה יוצאת.. וכדה על שכמה' (שם טו). ואליעזר רץ אליה, אומר לה: ואומר 'הגמלאיני נא מעט מים מכדך' (שם יז). תני לי קצת לשתות, אני צמא. אומרת לו: 'שתה

אדוני' (שם יח), כבר 'אדוני', מדברת איתו בעדינות, בנחת. בכבוד. 'ותמהר' (שם יח), תתבוננו ותראו פעמיים כתוב בפרשה זו 'ותמהר' (פסוקים יח, כ), הכל עשויה בזריזות, 'ותורד כדה על ידה ותשקוהו' (שם יח), היא מיד השקתה אותו בלי לשאול חקירות, מיד נתנה לו.

מיד כך היא עושה, 'ותכל להשקותו, ותאמר גם לגמליך אשאב, עד אם כילו לשתות' (שם יט), רבקה אומרת: גם לגמלים שלך אני אשקה, ולא קצת, אלא 'עד אם כילו לשתות', עד שכל גמל וגמל כבר ישבע מהשתייה.. 'לא יכול לשתות יותר..'. אתם יודעים כמה 'גמל' שותה? הוא לא שותה 'שיעור רביעית'.. בשביל להשקות גמל צריך לתת לו עשרות ליטרים. וזה לא 'גמל' אחד, זה עשרה גמלים. וכי היא מחוייבת להשקות אותם? הרי מעיין לפניהם שישתו ממנו.. אבל רבקה 'ותמהר, ותער כדה אל השוקת, ותריץ עוד אל הבאר לשאוב, ותשאב לכל גמליו' (שם כ). הכל במהירות, הכל בחפזון, בזריזות. כך השקתה את כל הגמלים. מי יודע כמה זמן זה לקח עד שהגמלים האלה ישתו?! ובכל הזמן הזה, מה עושה אליעזר? מה עושה עם כל אנשים אשר לו? 'האיש משתאה לה, מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא' (שם כא), עומד ומתבונן, והיא עובדת.. מישהי אחרת מה הייתה אומרת? 'במחילה, אליעזר, גם אתה צריך לעזור, אני חייבת משהו לגמלים שלך? אני עוזרת, ואתה עומד ומסתכל?! אני צריכה להשקות את גמליך לבד? אתה עם עשרה אנשים שלך כאן. מה אני מחוייבת?! קנית אותי שפחה?! קום תעזור, אתה ואנשיך!'. אבל רבקה לא אומרת דבר. ממשיכה ומזדרזת להשקות כולם. 'ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות' (שם כב), כבר נפשט הספק של אליעזר, 'וישתחו לה' (שם כו). 'ויאמר ברוך ה' אלהי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמיתו מעם אדוני' (שם כז).

יש לך 'חסד' גדול מזה?! רבקה לא מכירה את יצחק, היא לא יודעת כלום, מישהו מאיתנו היה מתנדב להשקות עשרה גמלים? אני מסופק - אפילו אם יקבל על כך כסף מלא.. יאמר לך: 'אני אחפש עבודה יותר יפה מאשר זו..'. ורבקה כל כך טורחת עבורו, והיא לא מכירה אותו, היא לא יודעת שאחר כך ייתן לה 'נום זהב, בקע משקלו, ושני צמידים על ידיה, עשרה זהב משקלם' (שם כב), היא לא ידעה, היא לא עשתה את זה בעבור זה. ה'חסד' בא בקרבה. הרי

ולכן אף על פי שהיו עובדי 'עבודה זרה', אבל 'עבודה זרה' זה לא קלקול ב'מידות'. זה לא עובר 'בתורשה'. את זה אפשר לתקן. אברהם אבינו ע"ה 'בית אברהם' זה 'בית האמונה', כל מי שהיה עובד 'עבודה זרה' ונכנס לביתו של אברהם אבינו ע"ה, הוא היה 'מתקן' אותו, 'משפץ' אותו, מוציא לו את כל ה'לכלוכים' מה'ראש'. 'הנפש אשר עשו בחרן' (בראשית יב ה). ממה שהם עובדי 'עבודה זרה' אברהם אבינו ע"ה לא התפעל. 'עבודה זרה' אנחנו יודעים איך 'לטפל' בה. לא לחינם יש במסכת 'עבודה זרה' של אברהם אבינו ע"ה 400 פרקים (ע"ז יד). אבל 'מידות' טובות, זה לא נמצא בכל מקום, את זה אני צריך. ועל זה אני שם את הדגש. כי זה עובר בתורשה. יש לזה השפעה הלאה לדורי דורות. יצחק עומד לבנות 'בית נאמן בישראל' שכל כלל בית ישראל ייצא מקרבנו. הוא לא יכול לקחת אשה סתם. לכן מבנות כנען לא תיקח, בשום פנים ואופן. לא מפני שהם עובדי 'עבודה זרה', אלא מפני שהם 'מתועבים', הם 'מושחתים' בכל מיני דברים אסורים, וכמה תועבות שהיה ב'כנען'. לכן אברהם אבינו ע"ה משביע את אליעזר, לא תיקח לבני בת מבנות ארץ 'כנען'. רק מ'בית חרן', מ'בית משפחתי'. הם לא כל כך 'ייחוס גדול'. הייחוס שם הוא 'לבן' 'בתואל' וכו', אבל מזה אני לא מתפעל, העיקר הוא שזה 'בית חסד', בית של מידות טובות.

ה'איש צמא', ה'גמלים' צמאים, באו מרחוק, אמרה רבקה: אני אעשה לו את זה. בלי לבקש, הכל במהירות. ובזריזות. ילדה קטנה [ויש בזה מחלוקת בראשונים בת כמה הייתה רבקה (ע' תוס' יבמות סא: ד"ה וכן הוא אומר), יש אומרים בת 3 שנים הייתה, ויש אומרים בת 14 שנים הייתה]. ואף אחד לא נוקט אצבע לעזור לה, כדי להגדיל את הנסיון, להגדיל את ה'בחינה' והיא עמדה יפה בדבר הזה. זה רבקה אמנו ע"ה, זה 'בית אברהם'. מידות אחרות. מידות טובות.

לא לשים את הדגש על ה'ייחוס'

נפקא מינה לכל אחד: אדם עומד לבנות 'בית נאמן בישראל', שיידע על מה לשים את ה'דגש'. 'ייחוס' זה דבר גדול, אבל כבר אמר גדול אחד (וכעין זה נמצא בהגהות הרש"ש לקידושין לב): 'ייחוס' זה בחינה של מספר אפס. הספרה של אפס לבד, מה היא שווה? אפס. כלום. אבל אם יש מספר לפני זה, לפני ה-0, אז הספרה 0 מגדילה את זה. אם יש מספר 1 לפני 0, הרי שהספרה 0 גורמת שיהיה 10. ואם יש שני אפסים, הספרה 1 גורמת שיהיה 100. ואם שלוש ספרות של אפס, הרי שהספרה 1 שנוספת, היא עושה את זה אלף. אותו דבר זה 'ייחוס'. אם יש את שאר הדברים יחד עם זה, אז זה דבר גדול, זה מעלה. זה מכפיל את עצמו. אבל 'ייחוס' לבדו, מבלי שיהיה מספר לפניו, זה אפס ממש. צריך לבדוק את המידות".

ישראל רחמנים הם!

יד.

הגמרא במסכת ביצה (לב): מספרת על חכם אחד, רבי שבתאי ברבי מרינוס, (אחד מגדולי החכמים בתלמוד), שהגיע לאיזה עיר, בא לשם ואמר 'פרנסו אותי, באתי ממקום רחוק, תנו לי קצת אכילה ושתייה!'. לא נתנו לו, לא 'אכילה' ולא 'שתייה'. בא ה'חכם' לעיר, ואף אחד לא מתייחס אליו. אמר להם: 'תעזרו לי קצת בעסק שלי, תעשו לי קצת 'הנחה' בכדי שאוכל למכור יותר, הבאתי סחורה איתי, שאני אוכל קצת להרוויח משהו'. לא היה איכפת לאף אחד. טיפת רחמנות לא מרחמים עליו. נכנס לבית המדרש ואמר: 'רבותי! תדעו אנשי עיר פלונית ופלונית הם לא מזרע ישראל, מ'ערב רב' קאתו', למה? 'ונתן לך רחמים ורחמך' (דברים יג יח). כל מי שהוא רחמן בידוע שהוא מצאצאי אברהם יצחק ויעקב. אבל אם רואים אצלו טבע אכזריות באופן יוצא מן הכלל, יש לחוש לו, יש לחוש ש'מי יודע' איזה 'דם' זורם בעורקיו.

אברהם הוליד את יצחק' - השייכות רק ליצחק

ואת זה הפרשה שלנו מלמדת אותנו. 'אברהם הוליד את יצחק'. אברהם - מי היה אבא שלו? 'תרח!'. (מי היה 'תרח?'; אמרנו כבר: 'היה לו מפעל וחברה לייצור עבודה זרה..', מייצר 'עבודה זרה'..). ואמא של אברהם אבינו ע"ה מי הייתה? 'אמתלאי בת כרנבו' (ב"ב צא.). (ה'סבא' שלנו זה 'תרח', וה'סבתא' שלנו זה 'אמתלאי בת כרנבו'..) למאי נפקא מינה? למי שרוצה לעשות 'השכבה'.. על כל פנים, הם הולידו את אברהם אבינו ע"ה, ודרשו רבותינו במדרש (במדבר רבה פר' יט ס' א), 'מי יתן טהור מטמא לא אחד' (איוב יד, ד), כגון, אברהם מתרח. אברהם אבינו ע"ה נולד מתרח, והיה חשש שהשפעה זו של 'תרח' ושל אבותיו ואבות אבותיו שהיו עובדי 'עבודה זרה', יכול ח"ו להמשיך הלאה בזרעו של אברהם אבינו ע"ה, אצל יצחק. לכן אברהם אבינו ע"ה לא זכה לפרי בטן עד הגיעו לגיל

אכזרי ביותר - חוששים שאינו מזרע ישראל

וכך נפסק להלכה, מרן ז"ל בשלחן ערוך אבן העזר בהלכות שידוכים (סי' ב סעיף ב, מהרמב"ם פי"ט מהל' איסור"ב הי"ז), כותב: אדם שמציעים לו איזה שידוך, יבדוק, יראה, אם יש שם מידות טובות. אם הוא רואה שיש שם אכזריות במשפחה - אכזריות בצורה לא רגילה - כדאי לו שלא יתערב בניהם. כי זה סימן שזורם בעורקיהם לא דם ישראל. (ע"ש בביאור הגר"א ז"ל), כיון שטבע היהודי הוא: רחמן מלא רחמים. צריך שיידע מה לבחון, על מה לשים את הדגש. [א"ה, ראה עוד במה שהרחיב בזה רבינו שליט"א בענין הרחמנות והחסד, בקונטרס "נר חיים" (מהדורת תשע"ה, עמוד מג). ע"ש].

הנושא אשה לשם ממון

יש אחד שמתחתן בשביל 'ממון', ו'שכרו' מפורש בגמרא (קידושין ע.) - הממון יילך לאיבוד במהרה, ויאבד בענין רע, ויהיה לו בנים שאינם מהוגנים. זה דינא דגמרא. שאדם הולך לבנות בית נאמן בישראל, יידע על מה לשים את הדגש. אני לא מכליל, לפעמים צריכים את זה. אבל העיקר זה הבית. זה עיקר העיקרים.

מאה. עד שהזדכך בתכלית הזיכוך, אין שום זיקה וקשר לתרח וכו', לאלה שמלפניו. לכן הפסוק בא ואומר: 'אלה תולדות יצחק בן אברהם', שנולד מאברהם, 'אברהם' - אברהם דייקא, אברהם לבדו, הוא - 'הוליד את יצחק'. אין כאן שום תערובת מתרח ואבותיו. אברהם אבינו ע"ה הוא לבדו הוליד את יצחק. לכן היה צריך להגיע לגיל מאה. אחרי כל הנסיונות, עד שהזדכך והפריש את עצמו לגמרי מכל קודמיו, אין לו שום שייכות לאבותיו, 'אברהם הוליד את יצחק' (ועיין למעלת דודי הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל בספרו קול יהודה פרשת חיי שרה).

'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא - ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו'

בהמשך הפרשה: 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו' (בראשית כה כא), והפסוק הזה אומר דרשני: 'ויעתר', מה זה 'ויעתר?!', אומר התרגום: 'וצלי'. תפלה. יצחק אבינו ע"ה שראה שאשתו לא נפקדה, אשתו עקרה, אז הוא מתפלל, תפלה ללא הפסק (ע' רש"י שם). עומד לפני הבורא ומתפלל: 'רחום וחנון, תעזור לנו!'. וזה פעל. 'ותהר רבקה אשתו'. אבל יש כאן שאלה: מה זה 'לנוכח אשתו'? מה הפירוש 'לנוכח אשתו?', התרגום מתרגם: 'לקביל אתתיה'. לעומת, מול, כנגד אשתו. וכך גם מפרש רש"י: 'לנוכח אשתו, זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת. אחד מול השני. וכך נשמעה התפלה.

מדוע היה צריך יצחק לעמוד ולהתפלל דוקא 'לנוכח אשתו?!' וכבר שואלים הקדמונים - כמדומני הר"ן בדרשותיו (דרוש ב) - מה הביאור בזה, למה היה צריך את המהלך הזה שיצחק עומד 'נוכח אשתו', עומד למול אשתו, מה היה חסר אם היה יצחק יושב בחדרו,

ב'ישיבה' שלו, ויצחק אבינו זקן ויושב בישיבה (יומא כח:), ועם כל זה עומד 'מול אשתו' ורק אז הוא מתפלל בתחנונים רבים, וכמו שרש"י מפרש, 'ויעתר', הרבה והפציר ב'תפלה'. (לדעת: זה ה'נשק' היחיד. יצחק לא ביקש: 'ריבונו של עולם, עמדותי בנסיון קשה, נסיון העקידה'. שום זכות, רק 'תפלה'). התפלל לה: 'חנן ורחום בידך הכל!'. מתפללים וחוזרים ומתפללים, מפצירים בתפלה. אבל מדוע צריך 'לנוכח אשתו'. כך שואלים הקדמונים.

מעשה אליהו ובן הצרפית

באותו משקל, יש כמה פרשיות סתומות בתנ"ך. בספר מלכים א' (פרק יז) מתואר המעשה של אליהו הנביא זכור לטוב, עם בן הצרפית, הילד 'מת', והאשה בא אליו, מה עושה אליהו הנביא זכור לטוב? מעלה אותו ל'עליה', והוא מתכופף אל הילד, על הנער, וכך הוא התפלל, עד שהנער קם לתחייה (שם פסוק יט והלאה). שואלים הקדמונים: מדוע אליהו הנביא היה צריך לעשות את המהלך הזה להשתטח על גבי הנער. היה עומד ב'פינה', ומתפלל: 'ריבונו של עולם, תעזור, האשה הזאת פרנסה אותי, היה לה מעט קמח, בקושי הספיק לה, בקושי שמן היה לה, והיא פרנסה אותי, וזה תורה וזה שכרה, שמת בנה? תעזור לה רחום וחנן!'. והקב"ה היה עוזר. אבל הפסוק מתאר איך שאלהו הנביא משתטח על הנער, ורק כך הוא מתפלל. מה הסיבה לזה?

מעשה אלישע ובן השונמית

אותו דבר אצל תלמידו אלישע, אלישע הנביא, 'הגדולות אשר עשה אלישע' (מלכים ב, ח ד), עם בן השונמית, (הפטרה לפרשת וירא למנהג אשכנז), כאשר מת בן השונמית, אותו מהלך בדיוק, לקח אותו לעליה, השתטח עליו, והתפלל עליו עד שהבריא (מלכים ב ד לד). מדוע הוצרך להשתטח עליו? מה היה חסר אילו היה עומד ומתפלל במקומו?!

אלישע ובני הנביאים

יש עוד פרשה סתומה מאד, דברים מפליאים, וזה שיין לנושא שלנו, אני אקרא קצת את הפסוקים, בספר מלכים ב' (פרק ב): 'וילך אליהו ואלישע מן הגלגל' (שם א), הם הולכים ביחד הרב והתלמיד, 'ויאמר אליהו אל אלישע, שב נא פה, כי ה' שלחני עד בית אל' (שם ב), שב ב'גלגל', לא צריך שתבוא אתי, אומר רש"י (שם): חפץ היה לדרותו מחמת ענווה, שלא יראה בהלקחו, הוא לא רצה שייראה אותו - את אליהו הנביא - עולה בסערה השמימה, מתהפך מ'אדם' ל'מלאך'. אלישע בני שב כאן. אל תבוא אתי מחמת הענווה. 'ויאמר אלישע, חי ה' וחי נפשך אם אעזבך' (שם), בשום אופן לא אעזוב אותך, 'וירדו בית אל' (שם). הולכים לבית אל, 'ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע' (שם ג), כשאליהו הנביא ואלישע הגיעו ל'בית אל', גם 'בני הנביאים' אותם אלה ה'חניכים' המתחנכים ל'נבואה', אומרים לו: 'ויאמרו אליו, הידעת כי היום ה' לוקח את אדונך מעל ראשך? ויאמר גם אני ידעתי, החשו!', אומר רש"י: 'את אדונך', ולא אדונינו, מלמד שהיו שקולים כאלהו. 'בני הנביאים' של העיר 'בית אל', כשפגשו את אלישע, הם היו שקולים במדרגת 'נבואה', כמו אליהו הנביא זכור לטוב. צריך להתבונן: איזה מעלה גדולה היתה להם, עד שהם אומרים 'אדונך' ולא 'אדונינו'. ואלישע משיב להם, 'ידעתי, החשו', תשתקו. 'ויאמר לו אליהו, אלישע שב נא פה' (שם ד), עוד הפעם, אליהו הנביא זכור לטוב אומר לאלישע, שב כאן בבית אל, 'כי ה' שלחני יריחו', ושוב אומר לו אלישע לאליהו: 'ויאמר, חי ה' וחי נפשך אם אעזבך' (שם), לא אעזוב אותך, 'ויבוא יריחו' (שם), 'ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו אל אלישע', אותו דבר כמו ב'בית אל', 'ויאמרו אליו: הידעת כי היום ה' לוקח את אדונך מעל ראשך?', ויאמר גם אני ידעתי, החשו', אותו פרשה שהייתה עם בני הנביאים של 'בית אל' חוזרת עם הנביאים של 'יריחו'. אומרים

ל'אלישע, היום הקב"ה לוקח את הרב'ה שלך אליו. אומר להם אני יודע. ושוב פעם: 'אדונך' ולא אדונינו. אחר כך הם הולכים הלאה, 'ויקח אליהו את אדרתו, ויגלוס ויכה את המים ויחצו הנה והנה, ויעברו שניהם בחרבה' (שם ח), אליהו הנביא בוקע את הירדן, הארץ מתייבשת והם עוברים. 'ויהי כעברים' את הירדן, 'ואליהו אמר אל אלישע', שואל את אלישע, 'שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך' (שם ט), איזה בקשה יש לך? הרי אתה היית תלמיד שלי שנים על גבי שנים. איזה בקשה יש לך? 'ויאמר אלישע ויהי נא פי שניים ברוחך אליי' (שם). פי שנים ממך. אמר לו: אתה רוצה פי שנים, זה קשה מאוד, כי לי עצמי אין לי, אני יכול לתת לך מה שיש לי, פי שנים אני לא יכול, אבל אוכל לתת לך בתנאי אחד, אם תראה אותי שאני עולה בסערה השמימה, אז תזכה לזה, אם לא, לא תוכל לזכות בזה. זה כבר לא תלוי בי. 'ויאמר הקשית לשאול, אם תראה אותי לוקח מאיתך, יהי לך כן, ואם אין לא יהיה' (שם י). 'ויהי המה הולכים הלוך ודבר' (שם יא), אומרת הגמרא (תענית י): מדברים בדברי תורה, 'והנה רכב אש וסוסי אש, ויפרדו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים' (שם). אליהו הנביא עלה בסערה השמימה. 'ואלישע רואה והוא מצעק, אבי אבי רכב ישראל ופרשיוטי, ולא ראהו'

טו.

כח התפלה

וכאן מצוה להגיד מה שאומר התרגום, תרגום יונתן בן עוזיאל (שם יב), כשהם הולכים בידך ואלישע רואה את הפרש עולה השמימה, והוא מצווח, והוא צועק, אבי אבי - 'רבי רבי, דטב להון לישראל', שטוב להם לישראל, 'בצלוחיה' בתפילתו (של אליהו הנביא), 'מרתיכין ופרשין', אתה הועלת לנו לכלל ישראל יותר מאשר רכב ופרשים, יותר מכל ה'טנקים' של אותו זמן. ה'תפלה' שלך עזרה יותר. צריכים לדעת את הדברים האלה: מה כוחו ופועלו של אדם גדול בישראל. הלימוד הגדול מ'בר כוכבא', מתי 'ביתר' נכבשה ונחרבה? כשרבי אלעזר המודעי מת. כש'בר כוכבא' הרג את רבי אלעזר המודעי - חרבה ביתר. כל עוד

עוד, ויחזק בגדיו, ויקרעם לשנים קרעים' (שם יב), על פטירת רבו, ואלהיו עלה בסערה השמימיה. אלישע חוזר, 'ויראו בני הנביאים אשר ביריחו מנגד' (שם טז), 'ויאמרו אליו, הנה נא יש את עבדיך חמישים אנשים בני חיל' (שם טז), גיבורים, אמיצים, 'ילכו נא ויבקשו את אדונך, פן נשאו רוח ה' וישליכוהו באחד ההרים או באחד הגאיות' (שם), אומרים לאלישע: אנחנו 50 גיבורים, ואנחנו מבקשים את רשותך שתגרשנו לנו לעשות 'משלחת' לחפש את אליהו הנביא זכור לטוב. אולי רוח ה' שהרימה אותו, היא השליכה אותו לאחד ההרים או לאחד הגאיות.. נלך לחפש אותו. כך הם שואלים אותו, 'ויאמר לא תשלחו' (שם), אליהו הנביא עלה בסערה השמימיה, אין מה לבדוק. 'ויפצרו בו עד בוש' (שם יז), מנדנדים לו, 'אולי בכל זאת..', 'אולי נפל באחד ההרים או באחד הגאיות', 'מה איכפת לך? אנחנו מתנדבים'. עד 'בוש' - מתבייש (ע' רש"י שם). אמר להם בסדר, 'ויאמר שלחו, וישלחו חמישים איש ויבקשהו שלשה ימים ולא מצאוהו' (שם). אותם הנביאים - שהיו בדרגה של אליהו הנביא זכור לטוב! - הולכים לחפש אותו שלשה ימים (לא נרגעים), כל הודאיות שבנגב, כל המקומות, כל ה'הרים', כלילה וביום, צועקים: 'אלהו!'. שלשה ימים ושלשה לילות מחפשים אותו, והוא לא נמצא, 'וישובו אליו, והוא יושב ביריחו, ויאמר אלהם, הלוא אמרתי אליכם אל תלכו' (שם יח). **וכל** מי שקורא את הפרשה הזו תמה תמיהה עצומה. אותם נביאים שהיו במדרגה אל אליהו הנביא, 'אדונך' ולא אדונינו, מלמד שהיו שקולים כאלהיו (כמו שפירש רש"י). ואחר כך, היו מדברים, איזה דיבורים

שרבי אלעזר המודעי ישב בפינה שלו, מתענה בתעניתו, בשקו ובתלמודו, ומתפלל, כל המצור של ה'רומאים' במשך שנים לא הועיל כלום. הוא בתפלתו הגין יותר מכל דבר אחר. ברגע ש'בר כוכבא' הרג אותו, - כמו שהסיפור ידוע באגדות החורבן (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) - נכבשה ביתר, נחרבה, נגדעה קרן ישראל (גיטין נז). זה עוצמה של אדם גדול בישראל, צדיק בישראל.

אלה? הקב"ה לקח אותו בסערה השמימה. אתם ראיתם בעיניכם. לא 'אולי' הוא נפל, שבור ורצוץ, צריך ללכת לחפש אותו. איך אותם אנשים בעלי מדרגה גבוהה כזאת, פתאום נעשו כאחד האדם, מדברים דברים זרים ומוזרים? כך מדברים?! כך שואלים הקדמונים ע"ה.

השתטחות על קברי הצדיקים

בשלחן ערוך (או"ח ס"ס תקפא בהגה) כתוב: בערב ראש השנה הולכים להשתטח על קברי צדיקים. יש צדיק גדול שנפטר, קברו אותו באיזה מקום, וכולם הולכים להשתטח שם, מה הביאור בזה!?

'מקלו של רבי מאיר..'

עוד דבר, לשון הירושלמי מסכת מועד קטן (פ"ג ה"א, וכו' בירושלמי נדרים פ"ט ה"א) - (פלא פלאות), 'מקלו של רבי מאיר הייתה בידו, והיא הייתה מלמדתו דעת'. כך כתוב בירושלמי. כמעט אי אפשר להבין את זה. וכי 'מקל' יכול להבין 'הלכה'? וכי 'מקל' יכול לדבר? (ראיתם פעם 'מקל מדבר'? אמנם בזמנינו זה לא כל כך רבוע לראות 'מקלות' מדברים..).

על ידי הצדיק מגיע השפע לכל העולם

והביאור בכל זה, על פי דברי הר"ן בדרשות (דרוש ב עמוד סו, ודרוש ח עמוד רצ ועמוד רצב ועמוד רצג ועמוד שז ועמוד שיא, וע"ש עמוד רצו), הוא אומר יסוד גדול: ליד הצדיק עובר השפע, שפע רוחני, השפע האלוני, הוא עובר ליד הצדיק, הצדיק הוא 'צינור', הוא צדיק 'יסוד' עולם, הוא 'יסוד' של העולם, הוא צינור המשפיע לכל. ולכן כל מי שיותר קרוב, ויותר דבוק אליו, ממילא הוא מקבל יותר. שורה עליו רוח יותר. קדושה יותר. רוחניות יותר.

טז. א"ה, ראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב גליון א' (פרשת וירא עמוד ח) בשם השל"ה הקדוש. ע"ש.

'לנוכח אשתו' - סמוך אליה

זה הביאור בפרשה שלנו. יצחק צריך להתפלל על אשתו שהיא עקרה, הוא מתפלל דוקא 'נוכח אשתו', אחד מול השני, כי ליד הצדיק עובר השפע, וכמה שיותר קרובים - מקבלים יותר. לכן בדוקא 'נוכח אשתו'.

אליהו ואלישע - סמוך בדוקא

וזה הביאור במה שאמרנו שאליהו הנביא ואלישע רוצים להחיות את הנער, אז הם 'גוהרים' עליו, הם 'משתטחים' על הילד, למה? כי ליד הצדיק עובר השפע. וכל כמה שיותר קרוב אליו ויותר דבוק איתו - כך יקבל יותר ויותר.

מעשה אלישע ובני הנביאים

כשאליהו הנביא זכור לטוב היה בחיים חיותו כאן אצלינו, לפני שהוא עלה בסערה השמימית, כל הנבואה שהייתה לבני הנביאים, היא הייתה מכוחו של אליהו. זה לא היה מכוחם שלהם. הם ינקו את זה ממנו. הם קיבלו את זה מאליהו. ברגע שאליהו הנביא עלה בסערה השמימית - הם חזרו להיות כאחד האדם. ולכן יש להם 'שאלות' אולי הוא נפל באחד ההרים באחד הגאיות. למה? כי הנבואה הזאת לא הייתה מכוחם, הכל היה עובר דרכו של אליהו הנביא, וכשאליהו הנביא זכור לטוב נסתלק, הרי שנעשו הם כאחד האדם, והם מתחילים לדבר דברים אחרים. זה פשר הדברים. (וכן הוא בפירוש רש"י מלכים שם פסוק טז).

מקלו של רבי מאיר יגיד לו

וזה הפשט בדברי הירושלמי, 'מקלו של רבי מאיר.. מלמדתו דעת'. 'מקל' לא יכול לדבר, אבל כלי שהיה 'כלי תשמישו' של צדיק, של גדול בישראל, הוא שימש אותו, ממילא הוא נדבק בו, נכנס בו, מכוחו של אותו צדיק שישתמש בו, ולכן כאשר היה לי את הדבר הזה איתי, הייתי דבוק בצדיק, שהשתמש בדבר הזה, לכן הייתי יכול להבין, לכן

הייתי יכול ללמוד יותר מאשר כוחי. זה הביאור בירושלמי. [א"ה, בענין כלי תשמישו של הצדיק, ראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס "מגיד דבריו ליעקב" ח"ב (פר' חיי שרה עמוד כה בהערה). ע"ש].

טעם שהולכים להשתטח על קברות הצדיקים

וזה הפשט שהולכים להשתטח על קברי הצדיקים, האבות הן הן המרכבה (בראשית רבה פר' מז סי' ו), הצדיק בחיים חיותו שימש מרכבה לשכינה, אז גם גופו התקדש, גם עצמותיו התקדשו, אז גם ליד הצדיק עובר השפע, ולכן הולכים להתפלל לידו. [א"ה, וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס "נר חיים" (עמוד יב). ע"ש]. זה יסוד גדול".

מעשה על המהרי"ל דיסקין זצ"ל

יז.

היה כאן בירושלים גאון מפורסם, הגאון רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל, מהרי"ל דיסקין, היה 'מלאך ה' צבאות', (בהודמנות נקרא קצת מההספד שכתב תלמידו, הגאון רבי יעקב אורנשטיין ז"ל נדפס בסוף ספר חידושי קונטרס "אלון בכות", תסמנה שערות ראש מלשמוע, פלאות ממש, יש עליו סיפורים לאין מספר, לא נאריך כעת). שמעתי מזקן אחד כאן בירושלים, שסיפר סיפור עליו ועל אשתו. הייתה לו אשה חכמה ביותר, רבנית מפורסמת, הרבנית סוניה ע"ה, (כך קראו לה), והיא הייתה גם כן 'אשת חבר הרי היא כחבר' (ע"ז לט.), ת"ח מופלג, היא הייתה גם כן עונה בהלכות, כמו 'רב' ו'מורה הוראה', עונה בכל מיני שאלות ב'איסור והיתר', היו שואלים אותה והיא הייתה בקיאה ב'שלחן ערוך' כמו שצריך, והייתה עונה להם את ההלכה. אבל בעלה התנה איתה תנאי: שלעולם לא תענה בשום שאלה רק כשהוא בבית. אם הוא נמצא בבית ובאים בשאלה, 'בשר וחלב' או משהו אחר, יש לה רשות לענות. אבל אם הוא לא נמצא בבית היא לא תענה. כך היה תנאי בניהם. ופעם אחת הוא יצא מהבית ובאה שאלה לפני הרבנית, שאלה ב'בשר וחלב': משהו בישל תבשיל ונפל אחר כך לתוך סיר חלב, הייתה שאלה זה נטרף או לא וכו'. באו לשאול את הרב, והיא שאלה: 'יש שישים כנגד או לא?', ואסרה את התבשיל. הרב לא היה באותו הזמן בבית, אחרי איזה זמן הוא בא, ושאל

להפציר בתפלה

וזה היסוד של הפרשה, מתפללים 'אל נוכח', כי בתפלת הצדיק עולה השפע, והכלל בידינו: 'ויעתר' הרבה והפציר בתפלה (רש"י שם), זה מה שצריך כל אחד ואחד ללמוד ולדעת. גם אבותינו הקדושים 'עמודי עולם' כאשר רצו להשיג 'משהו' מהבורא יתברך - לא השיגו אלא בדרך תפלה [וראה דבריו היקרים והנפלאים של רבינו בחיי ז"ל בראשית (כה) ודברים (יא ג) בכח ועוז מעלת התפלה. ע"ש]. ה' ישמע בקשתינו ותפילותינו. וכן יהי רצון ונאמר אמן.

את אשתו: 'אמרי לי, כשאני לא הייתי כאן, שאלו איזה שאלה בהלכה?', אמרה לו: 'כן, הייתה שאלה פשוטה ביותר בהלכות 'בשר וחלב', שאלה פשוטה, שאלתי אם יש שיעור שישים כנגד זה, ואסרתי את זה'. הרב שמע וביקש, 'תלכו לקרוא לשואל'. השואל בא, והוא שאל אותנו, 'תחזור על השאלה עוד הפעם', סיפר לו, כך וכך היה, בישלנו את הבשר הזה, וזה נפל לתוך החלב וכו'. שאל אותו הרב: 'תגיד לי, בשר של מה זה היה?!', אמר לו: 'של דג...'. אמר לו הרב: 'אם כן, אין שאלה בכלל.. דגים שנפלו לתוך החלב אין בזה איסור, אין שאלה של שישים כנגדם'.

מה הביאור בסיפור הזה, בתנאי הזה שהתנה עם הרבנית, שכשהוא נמצא הוא מתיר לענות, אבל כשהוא לא נמצא אין לה רשות לענות?! הביאור כמו שאמרנו: כשהוא נמצא, כשהיא עונה - מכוחו היא עונה. ליד הצדיק עובר השפע זה ממנו מגיע. היא עונה מכוחו של בעלה. אבל כשהוא לא נמצא, אין את השפע הזה, ולכן התנה איתה שלא תורה הוראה כאשר הוא לא בבית.

א. בענין רבקה נפקדה בראש השנה

בראשית (כ"ה כ"א): "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו".

ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל תרגם: "ואזל יצחק לטוור פולחנא אתר דכפתיה אבוי, והפך יצחק בצלותיה דעתיה דקב"ה ממה דגזר על אנתתיה, ארום עקרא הות גביה עשרין ותרתין שנין, ואתהפיך בגיניה דעתיה דקב"ה ממה דגזר עליה, דאף הוא הוה עקר ואתרוח, ואתעברת רבקה אנתתיה".

ראש השנה (י' סע"ב): "בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנוה" ע"ש, והגאון רש"ש ז"ל בהגהותיו שם כה כתב: "בראש השנה נפקדו שרה רחל וחנוה, תמה אני על הפייטן בשחרית יום ראשון דראש השנה (בפיוט תאלת זו) שפייט: "בזה הפרק חנן עתירה [ר"ל יצחק אבינו] עד התרה אנקת אסיר אז כהוכתרה", שהרי כאן בתלמוד לא חשיב לה".

ואם הבנתי דבריו ז"ל נכונה, הוא תמה על הפייטן שפייט שגם **רבקה** היתה עקרה ונפקדה בראש השנה, ותמה שהרי בתלמוד הזכירו את שרה רחל וחנוה, אבל לא הזכירו שגם רבקה שנפקדה בראש השנה.

ולתריץ לפי דברות תרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל דלעיל שגם יצחק אבינו עקר היה, והתלמוד זכר רק את אותן עקרות שמחמת עצמן היו עקרות וחסרון ההולדה היה רק אצלן, מה שאין כן רבקה שאכן היתה עקרה אבל שחסרון ההולדה היה גם ביצחק שגם הוא היה עקר - הא ליתא דגם אברהם עקר היה כאומרם להדיא ביבמות (ס"ד א') ע"ש ואף על פי כן זכר התלמוד לשרה ודוק. [ויש להבין דאם כן איך הוליד אברהם לישמעאל מהגר, וצריך לומר שאז בהיות אברהם בן פ"ו שנה, הקב"ה כבר עשה לאברהם בריא שיוכל להוליד, ועיין].

ובעניינתי תחילה וראש תמה אני על עצמי שהגאון רש"ש ז"ל לא הזכיר דברי רז"ל המפורשים במדרש תנחומא (פרשת וירא ס"ס י"ז): "ארבעה עקרות נפקדו בראש השנה ואלו הן שרה, ורבקה, רחל, ולאה".

הרי מבואר באר היטב שגם רבקה שהיתה עקרה, כמפורש במקרא דלעיל, נפקדה בראש השנה, ובודאי הפייט יסד דבריו כמדרש, ואף שאינו כתלמוד הבבלי, וכמנהגו, וכדכתבו התוספות חגיגה (י"ג א' ד"ה ורגלי), ותוספות חולין (ק"ט ב' ד"ה נדה), ועיין בחיבורי הנכחי לקמן (סימן).

ואומר אני בס"ד שדברי מדרש תנחומא הללו הולכים כשיטת הירושלמי, דבתלמוד ירושלמי מסכת ראש השנה (פ"א רה"ב ד"ו ע"א) אמרו: "בירח האיתנים בו נולדו אבות מתו אבות, נפקדו אימהות", ופשט נפקדו "אמהות" היינו כל ארבעת אמהות כולל רבקה, והיינו כדברי התנחומא דלעיל, וכנודע דמדרשי ארץ ישראל הולכים כשיטת הירושלמי עיין בזה בחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן מ"ז הערה ח'), ובחיבורי הנכחי לקמן (סימן) ודוק היטב. [ומן התימה שהגאון בעל יפה עינים ז"ל שם לא ציין לא לירושלמי ולא לתנחומא הנ"ל].

וראיתי בענף יוסף על התנחומא שם שכתב: "וארבע עקרות נפקדו, שרה רבקה רחל ולאה, במסכת ראש השנה (י' ב') איתא בראש השנה נפקדו שרה רחל וחנה, ובפייט לראש השנה איתא שלש עקרות הופקדו, ופירש המפרש שרה רבקה רחל, ויש אומרים חנה במקום רבקה, משום שרבקה לא נפקדה מחמת זכותה, רק בשביל יצחק, אבל אלו בזכות עצמן נפקדו" ע"ש.

ולא הזכיר דברי הירושלמי שהבאתי, ודברי הפייט שהביא הרש"ש ז"ל, ואין להקשות מהפייט על הפייט, דאטו גברא אגברא קא רמית, וזה סידר פיוטו אליבא דהבבלי, והשני סידר פיוטו אליבא

דהירושלמי, ואפילו אם יהיה הפייט של שני הפיוטים אותו פייט גם כן לא קשה ומהטעם הנ"ל.

ולבאורה לפי דרכו של זה המפרש ז"ל יש לומר דאין מחלוקת בן הבבלי לירושלמי, וגם הבבלי עצמו סובר כירושלמי והמדרש שרבקה גם היא נפקדה בראש השנה, והא דהבבלי לא הזכיר לרבקה ורק מנה את שרה רחל וחנה שנפקדו בראש השנה, יש לומר כנ"ל דחשיב את העקרות שנפקדו בזכות עצמן, ולא בזכות אחר, ורבקה נפקדה בזכות תפילת יצחק, ובטלה מחלוקת, דוק ועיין.

ודע כי בס"ד ראיתי שתיכות הפסוק "תהר רבקה אשתו", עולים בגימטריא "מלמד בראש השנה נפקדה רבקה אמנו" ודוק היטב. וואל תתמה על מה שהכנסתי בגימטריא תיבת "מלמד", כי כן דרך רבותינו המגמטרים ז"ל, וכך עשה בעל הטורים ז"ל בהרבה מקומות בספרו על התורה, ולדוגמא עיין לו ויקרא (ט"ו י"ד), במדבר (כ' כ"ח), ודברים (כ"א י"ד), ועיין בחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן כ"ח) ודוק].

ובהיותי בזה ראיתי בספר נדיר בשם "בני יוסף", נדפס פעם אחת בלבד בשנת ת"פ, לגאון משאלוניקי רבי יוסף בן שמואל ז"ל (פרשת תולדות סוף דרוש א' דכ"ג ע"ד) שכה כתב: "וימלאו ימיה ללדת, מה צורך לומר וימלאו ימיה ללדת, בודאי הוא כשמלאו ימי העיבור ילדה, ומדוע לא אמר כמו שאמר בתמר ויהי בעת לדתה, ואמרו רז"ל שתמר ילדה לשבעה חדשים ועל כן אמרה התורה בעת לידתה, וכאן לתשעה, ומדוע שם היו שבעה חדשים, וכאן תשעה חדשים.

ובמה שאמרנו ניחא, כי כאן שהיה עשו הרשע לא היתה מידת הדין מנחת אותו לצאת לאויר העולם, וזהו שאמר הפסוק וימלאו ימיה ללדת, לפי שהנה תומים בבטנה, והיה אחד רשע, ולא היה מן הדין שיולד, על כן איחר הזמן, אבל להלן גבי תמר שהיו צדיקים

מיהר הדבר ואמר ויהי בעת לדתה, והפסוק נתן טעם מה שלא שהתה עד מלאת הימים היה לפי שהנה תאומים בבטנה שהיו צדיקים, והקב"ה ממחר לצדיקים שיבואו לעולם, ועל כן היתה פקידת שרה אמנו גם למקוטעים כדי שיבוא יצחק במהרה לעולם.

ובזה ניחא שפקידת רבקה אמנו לא היתה בראש השנה כמו שהיתה פקידת שרה רחל וחסה, ורבקה שגם היא היתה עקרה לא נפקדה בראש השנה, לפי שראש השנה הוא יום הדין ולא היה מן הדין להפקד בשביל עשו הרשע שלא יבא לעולם, עד כאן מספר בני יוסף, ודפח"ח.

ובעיקר יסוד דבריו זכה לכוין לדברות הגאון המובהק בעל תבואות שור בחידושו לראש השנה (י"א א') והובא בספר פנינים יקרים על התורה (פרשת תולדות) ע"ש.

אמנם מה שכתב שרבקה לא נפקדה בראש השנה, לרגע קט לא זכר דברי רז"ל במדרש תנחומא המפורשים שגם רבקה נפקדה בראש השנה, ולכל האמור, וצ"ב.

ומה שכתב שהצדיקים נולדים למקוטעים ולפני הזמן - יסוד זה כבר ביארו רבינו יצחק קארו ז"ל בספרו תולדות יצחק כאן (פרשת תולדות), ובדרשות רבינו הגדול החתם סופר ח"א (דקע"ט ע"א) כתוב: "והנה המופת על זה כי רוב הצדיקים נולדו קודם זמנם למקוטעים, והטעם כי מהרו לצאת אל העולם הזה לעבודת השי"ת", ועיין שם בראש הספר קונטרס קרית סופרים (דף ג') ושם בהגהות קרית חוצות, טעם הדבר מבואר היטב בספר עץ חיים (שכ"ח פ"ג) ע"ש.

ב. בענין סיפור לשון הרע על מין וכופר כמו עשו

בראשית (כ"ז מ"ב): "ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל, ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן, ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך וגו', ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת, אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ, למה לי חיים".

ובמדרש בראשית רבה (פס"ז ס"ט): "ויגד לרבקה מי הגיד לה, רבי חגי בשם רבי יצחק אמהות נביאות היו, ורבקה היתה מן האמהות", ובמדרש שכל טוב שם: "ויוגד לרבקה. על ידי מלאך, דאמר רבי חגי אמנו רבקה נביאה היתה".

ופירש רש"י ז"ל: "ויוגד לרבקה, ברוח הקודש הוגד לה מה שעשו מהרהר בלבו", וכן הוא במדרש תהלים (פרק ק"ה ס"ד), ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל שם ועוד. [תיבות "ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדול", עולים בגימטריא "מלמד דהגידו נבואה לרבקה מה עשו מהרהר בלבו" ודוק].

ובתב רבינו חיים ן' עטר ז"ל בספר אור החיים הקדוש שם: "קצתי בחיי וגו', לא רצתה רבקה לגלות הדבר ליצחק, משום איסור רכילות, ואמרה סיבה אחרת, אבל מה שגילתה ליעקב אדרבה קיימה מצות לא תעמוד על דם רעך".

ונשאלתי שהרי בקידושין (י"ט ב') אמרו עשו ישראל מומר הוי ע"ש, ובבבא בתרא (ט"ז ב') אמרו חמש עבירות עבר עשו באותו יום כפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים וכו', ואם כן לא מיקרי עושה מעשה עמך, ואין נוהג בו איסור לשון הרע ורכילות כמפורסם עיין בספר חפץ חיים (כלל ז' ס"ה), וסוף הלכות רכילות ועוד, וצ"ע.

וחשבתי לומר בס"ד, דאין הכי נמי, עשו היה מומר ומין, אבל לא נודע ולא נתפרסם הדבר, כיון שהיה עשו פושט טלפי טהרה

וכשרות כמידתו, וכדפירש רש"י בראשית (כ"ו ל"ד), וכל כי האי אין לדבר עליו לשון הרע, וכמו שכתב רבינו הגדול ז"ל בספר חפץ חיים הלכות לשון הרע (כלל ח' ס"ה וס"ו): "איסור לשון הרע הוא דוקא על איש שעל פי דין תורה הוא עדין בכלל "עמיתך", דהינו עם שאתך בתורה ובמצות, אבל אותן האנשים, שמכירם שיש בהם אפיקורסות, מצוה לגנותם ולבזותם, בין בפניהם ובין שלא בפניהם, בכל מה שהוא רואה עליהם, או ששומע עליהם, דכתיב "לא תונו איש את עמיתו", ו"לא תלך רכיל בעמך", והם אינם בכלל זה, שאינם עושים מעשה עמך, ודוקא אם שמע מהם בעצמו דברי אפיקורסות, אבל אם אחרים אמרו לו, אסור לסמך על זה לגנותם, בין בפניהם ובין שלא בפניהם, וכו', וכל זה דוקא בשמיעה בעלמא, אבל אם מוחזקין בעיר לאפיקורסים, דינו כאילו מכירם בעצמו", ועיין שם (סעיף י"ג), ושם (כלל ג') באר מים חיים אות א' ד"ה מכל הני) כתב: "באיש שהוא מפורסם לאיש בליעל שמותר לגנות מעשיו לעין כל כדי להתרחק משכונתו ושלא ללמוד ממעשיו הרעים, וכדאיתא בפסחים (ק"ב ב') במעשה דרבי שציוה לבניו אל תדורו בשכנציב משום דליצני ניהו ומשכי בליצנותא", ועוד עיין שם (כלל ז' ס"ה), ושם הלכות רכילות (סוף כלל ט') ועוד.

ומצאתי בפירוש הריב"א ז"ל על התורה בראשית (כ"ה כ"ז) שכתב:
 "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד וגו'. פירש רש"י כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פירש למדרשו וכו', הקשה רבינו תם משמע מכאן שיצא עשו לתרבות רעה שתי שנים קודם שמת אברהם אבינו, שהרי כשמת אברהם עשו בן חמש עשרה שנה, כי אברהם חיה קע"ה שנה, והוא היה בן מאה כשנולד יצחק, ויצחק היה בן ששים כשנולד עשו, הרי לך כשנולד עשו אברהם היה בן ק"ס שנה, ואם כן קשיא שהרי לעיל פירש רש"י עצמו גבי ויזד יעקב נזיד שאותו יום מת אברהם שלא יראה עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, משמע שלא יצא לתרבות רעה בימי אברהם.

והך קושיא בירושלמי פריך לה, ומשני שנתים עבר עברה במטמוניות פירוש בצנינעא, ולאחר פטירתו של אברהם מרד בפרהסיא.

ור"ב"א מצא מדרש שנטמן יצחק בגן עדן שתי שנים, כדי להתרפאות מהחתוך שהתחיל אביו לשחטו, ואם כן היה יצחק בן ס"ב שנה כשנולד עשו, והא דכתיב ויצחק בן ששים שנה בלדת וגו', יש לומר דלא חשיב אותם שתי שנים שהיה בגן עדן, לפי שנשתנו עליו סדרי בראשית, כדאמר גבי נח שאינו מונה שנת המבול בשנותיו"עכ"ל.

ואם כן תירוצי זה שאכן עשו מין ואפיקרוס היה, אלא שלא נתפרסם ונודע הדבר לבריות, ולכן היה אסור לספר עליו לשון הרע, וכדכתב האור החיים הקדוש כנ"ל, אינו עולה יפה עם הירושלמי שהביא הריב"א ז"ל, שאמר שלאחר פטירת אברהם כבר מרד עשו בפרהסיא, אבל יש מקום לתירוצי עם שיטת המדרש שהביא הריב"א ז"ל, שחולק על הירושלמי ודוק.

ובשיצאתי לעיין בדברי רבותינו המפרשים ע"ה, ראיתי שכתבו כמה וכמה הסברים מדוע ולמה אכן רבקה אמנו ע"ה לא אמרה ליצחק אבינו ע"ה את הטעם האמיתי שעשו מבקש להרוג את יעקב אחיו.

רבינו יוסף בכור שור ז"ל בראשית (כ"ז מ"ו) כתב: "קצתי בחיי מפני בנות חת. לא רצתה לומר לו שעשו רוצה להורגו, דשם יכעס יצחק, ולא יניח את יעקב לברוח, כי יאמר [שעשו] לא יעשה זאת, ועתה אראה אם יהיה... ואלא אמרה לו - מפני הנשים שהן רעות ומורת רוח לי ילך, וברכו ונתן לו ברכת אברהם, מאחר שהוא גדול לו ראוייה הברכה".

ובפירוש מהר"י איסרלן ז"ל בעל תרומת הדשן על בראשית (כ"ז מ"ו): "משמעות המקראות הוא שלא רצתה רבקה לגלות ליצחק

שבשביל שנאת עשו שלחה את יעקב ללבן, כדמוכחי קראי, והטעם שהיתה רוצה שיברכנו בלכתו מעמו, כאשר עשה יצחק שנתן לו ברכת אברהם שזאת היתה עיקר הברכות, ואם היה יודע יצחק שטימת עשו ליעקב בשביל הברכות, ודאי לא היה מברכו עוד להרבות לו שנאה אם יודע לעשו".

ורבינו אברהם סבע ז"ל בספרו צרור המור בראשית (כ"ז מ"ו) כתב: "ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת. בא זה להורות על חכמתה וחסידותה, שלא גילתה ליצחק דברי עשו בנה שהיה רוצה להרוג ליעקב, כדי שלא לשלח מדנים בין אחים. ועוד לפי שהיתה יודעת שבחיי אביו לא יעשה לו רע, כמו שאמר יקברו ימי אבל אבי, ולכן תלתה הדבר בבנות חת ואמרה קצתי בחיי מפני בנות חת. וגם זה יורה על חכמתה, שרצתה לידע מצפוני לבו של יצחק, כי אולי לפי אהבתו עם עשו היה בלבו שמץ איבה עם יעקב, לפי שלקח את הבכורה והברכה מעשו בנה הגדול, ולכן תלתה הדבר בבנות הארץ, ואמרה בלבה אם יצחק לבו שלם עמו, הוא יצוהו ויברכהו עתה מחדש, בענין שתהיה הברכה מדעתו ותהיה קיימת מהראשונה. ולכן אמרה אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה, ואף על פי שכולם היו אסורות כנעני חתי חוי אמורי. אבל אולי היו יותר יפות מאחרות, או היו בגבולם. וזהו מבנות חת כאלה שאנחנו בתוכם, ואולי רמז כאלה על נשי עשו, שהיו בת בארי החתי ובת אילון החתי, ולכן אמרה אם לוקח יעקב כמו שלקח עשו מבנות חת כאלה לאשה, שהן כלותינו והן מורת רוח, למה לי חיים" ע"כ.

ומהר"ם אלשיך ז"ל בראשית (פרק כ"ז) כתב: "הנה רבקה היתה נכוית בשתי אשות, אם אומר ליצחק שעשו בקש להרוג את יעקב, ידאג ודי לו צער היותו סומא חשוב כמת, ואוי לי אם לא אומר, כי ישאל על יעקב ואיך אומר כי בורח ממות הוא.

עוד אמרה בלבה הלא יתבטל יעקב מכבוד אב ואיך יצליח דרכו, וגם שעושה מצות אמו, הלא הוא בלי רשות אביו ושלא כרצונו. לכן התחכמה ותעש עצמה כמצטערת על נישואי יעקב פן יקח מבנות הארץ למען ישלחנו יצחק לקחת מבנות לבן, נמצא הכל מתוקן, כי הוא בורח במצות אמו, והולך לישא אשה במצות אביו, וזהו אומרו אחר כך וישמע יעקב אל אביו וכו', אל אביו לישא אשה ואל אמו לברוח, ויצחק אין צריך לומר שנתן לו רשות אלא שמצוהו ללכת ומברכו. ובכל זה אין יצחק יודע מדנים שבין אחים ומשטמת עשו ובריחת יעקב. ודרך יעקב תצליח כי שלש מצות בידו, מצות אם לברוח, ומצות אב לישא אשה, ומצות לכתו לישא אשה. ובמתק לשונה באומרה אם לוקח יעקב אשה מבנות חת וגו', אמרה מבנות הארץ, לבל יאמר יצחק לבקש לו טובות מאלה של עשו, או ילך אל משפחות לוט או ישמעאל, לכן אמרה מבנות הארץ, כלומר כי אם שילך לארץ אחרת, למען תבא כוונתה אל הפועל, לברוח אל לבן אחיה חרנה.

והנאון מלבי"ם ז"ל בראשית (כ"ז מ"ו) כתב: "ותאמר רבקה, לא רצתה לגלות ליצחק שעשו רוצה להרוג את יעקב, פן יצטער על זה, וע"כ אמרה בחכמה שישלח אותו פדנה ארם לקחת אשה, ועל זה אמרה אם לקח יעקב אשה מבנות חת, או אף שלא תהיה מבנות חת, רק מבנות הארץ, אם תהיה כאלה למה לי חיים, ובזה גלתה דעתה שאינה רוצה שיקח מבנות הארץ, רק שילך אל בני משפחתו לקחת אשה משם". ודוק.

ומבני חכם ונבון רבי עמנואל שליט"א שמעתי, שיש לומר שמנין לרבקה לדעת שעשו מומר היה ושעבר חמישה עבירות וכו', ומה שנודע לה שעשו חושב בלבו להרוג את יעקב זה נודע לה ברוח הקודש כדפירש רש"י, אבל שאר דברים מנא לה לדעת, וכמו שיצחק אבינו לא ידע זאת עם שהיה נביא עיין רש"י מגילה (י"ד א') ממדרש סדר עולם ע"ש, עכ"ד.

ואכן כבר ידוע שגם נביא מובהק אינו יודע הכל, אלא רק מה שהשי"ת מודיע ומגלה לו, כי אין מתנאי הנביא שידע כל הנסתרות ויצפה כל העתידות להיות, והא ראייה שיעקב אבינו עם שהיה נביא כמאמר רז"ל בסדר עולם הביא הדברים רש"י מגילה (י"ד א') והמקראות מלאים שהקב"ה דיבר עם יעקב, מכל מקום כתוב עליו (בראשית ל"א ל"ב) שלא ידע יעקב כי רחל גנבתם לתרפים של אביה לבן ודוק.

ובן הנביא אלישע איש האלהים אמר בעצמו בספר מלכים ב' (ד' כ"ז): "ויאמר איש האלהים הרפה לה כי נפשה מרה לה, וה' העלים ממני ולא הגיד לי", ופירש במצודות דוד: "לא ידעתי מה היא, כי ה' העלים ממני בעת נהיתה, וגם עתה לא הגיד לי", ועיין בדברי הגאון מלבי"ם ז"ל שם.

והאידנא שנת תשס"ו יצא לאור העולם ובא לידי ספר "עבד שלמה" על פירוש רש"י לתורה, חיברו אחד מרבתינו הראשונים נ"ע, רבינו משה גבאי ז"ל שהיה תלמיד חבר לריב"ש ז"ל, ושם בראשית (י"ח ל"ב דף צ"ט) כתב: "אברהם אבינו היה סבור שיש עשרה צדיקים בסוד, כי אין מתנאי הנביא לידע כל דבר, כמו שמבואר באלישע וה' העלים ממני ולא הגיד לי", ועוד לו שם (כ"ב כ"ג דף ק"ז) כתב: "יתכן כי אברהם חשב שישמעאל לא חזר בתשובה, ולא ידע בתשובתו כשנזדמן לו מעין המים בנס, כי אין מתנאי הנביא שידע כל דבר כי מצאנו באלישע כתוב וה' העלים ממני", ומצאתי שכבר כתב כן הראב"ע ז"ל בראשית (ל"ב ט'): "הנה יוסף כאשר נמכר היה יעקב חי, והוא לא ידע, כי אין הנביא יודע הנסתרות, אם לא יגלה לו השי"ת, ואלישע אמר וה' העלים ממני" ע"ש.

וגדולה מזו ראיתי לו בעבד שלמה שם שמות (ל"ב כ"א) שכתב: "אפשר שמשו רבינו לא ידע שהרגו את חור עד שאהרן פחד שיהרגו גם אותו, כי אין מתנאי הנביא שידע כל דבר אלא מה

שיודיענו השי"ת, ולזה שאל משה לאהרן מה עשה לך העם הזה וגו' "ע"ש, ונתבאר ענין זה דנבואה במקומו בס"ד. [ולדרכו אתי שפיר הערת הגאון משכיל לדוד שמות (י' כ"ט) עיין שם ותבין].